

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Bc. Martina Jandová

Výslech dítěte v civilním soudním řízení

Diplomová práce

Olomouc 2024

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Výslech dítěte v civilním soudním řízení* vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 91 093 znaků včetně mezer.

V Olomouci dne 30. března 2024

Martina Jandová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce JUDr. Renátě Šinové, Ph.D., za klíčové rady a poznatky, a to jak při volbě tématu této práce, tak i v celém průběhu její tvorby. Současně nelze opomenout ani velkou ochotu při jednotlivých konzultacích a velmi pružnou komunikaci po celou dobu trvání tvorby této práce. Stejně tak mé poděkování náleží mé rodině, příteli a kamarádům, kteří mi byli po celou dobu mého studia oporou, a to i v nelehkých chvílích.

Obsah

Seznam použitých zkratk, zkratkových a zkrácených slov	5
Úvod	6
1 Základní vymezení pojmů	9
1.1 Pojem dítě	9
1.1.1 Pojem dítě v Úmluvě o právech dítěte	10
1.1.2 Pojem dítě v právním řádu České republiky	11
1.2 Participační právo dítěte.....	12
1.2.1 Právo dítěte být informováno	14
1.2.2 Právo dítěte vyjádřit svůj názor	17
2 Procesní aspekty výslechu nezletilého	19
2.1 Výslech nezletilého v pozici svědka	21
2.2 Výslech nezletilého v postavení účastníka řízení	24
3 Zjišťování názoru nezletilého v řízení, které se přímo dotýká jeho zájmů	26
3.1 Zajištění přítomnosti nezletilého.....	26
3.2 Zjišťování názoru nezletilého přímo.....	28
3.3 Zjišťování názoru nezletilého nepřímo – znalecký posudek	29
3.3.1 Průběh vypracování a hodnocení znaleckého posudku	30
3.4 Zjišťování názoru nezletilého nepřímo – OSPOD.....	32
3.4.1 Slyšení v postavení kolizního opatrovníka.....	32
3.4.2 Výslech OSPOD jako samostatného orgánu	35
4 Úvahy nad mírou ovlivněním rozhodnutí v závislosti na vyjádření dítěte.....	37
Závěr	39
Seznam použitých zdrojů.....	41
Shrnutí	45
Abstract	46
Klíčová slova	47
Keywords	48

Seznam použitých zkratek, zkratkových a zkrácených slov

ČR	Česká republika
EúVpD	Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 54/2001 Sb. m. s. o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí
FO	Fyzická osoba
Listina	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky.
ObčZ	Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
PO	Právnícká osoba
ÚPrdt, Úmluva	Úmluva o právech dítěte (Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte č. 104/1991 Sb.)
ÚS	Ústavní soud
Výbor OSN	Výbor OSN pro práva dítěte
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
ZSPO	Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Participační práva dětí představují klíčový prvek ve vývoji vztahů mezi dospělými a dětmi, který lze chápat jako prvek směřující k větší rovnosti, spravedlnosti a demokracii. Od počátku lidské historie byla účast dětí na rozhodování v rámci společnosti přehlížena či dokonce omezována, což vedlo k postupnému vzniku povědomí o nutnosti aktivního začleňování dětí do procesů, které se jich týkají. V posledních desetiletích dochází k významnému posunu v chápání a uplatňování participačních práv dětí, což reflektuje měnící se sociokulturní a právní kontext.

Tématem mé diplomové práce je problematiku výslechu dítěte v civilním soudním řízení, avšak s ohledem na omezený rozsah této práce se práce bude podrobněji věnovat problematice zjišťování názoru nezletilého, respektive s jeho projevy navazujícími na ust. § 100 Občanského soudního řádu. Svě téma jsem si vybrala především z důvodu, že se tato problematika dotýká mnohých z nás. Jak je shodně pojednáno v úvodní kapitole této práce, participační právo dítěte je považováno za základní prvek na plné respektování práv a oprávněných zájmů nezletilých osob. Skrývá se v něm však stále mnoho nevyřešených otázek, a to především v oblasti interpretace a aplikovatelnosti předmětné právní normy, na kterou se zaměřím a přiblížím ji ve své práci.

Při přijetí právní úpravy zajišťující úplné provedení čl. 12 Úmluvy o právech dítěte a také Evropské úmluvy o výkonu práv dětí došlo v právní úpravě participačních práv k jejímu, byť rozsáhlému a komplexnímu, zakotvení, avšak s tendencí k roztržitosti. Právo být slyšeno, jakožto jedna ze složek participačních práv dětí nebyla výjimkou. V souvislosti s tím vyvstává otázka, zda koncepce zjišťování názoru nezletilého, která má význam v procesu a rozhodnutí soudu v případech týkajících se péče dětí, stále odpovídá účelu, který měl být právní úpravou sledován. Skutečně je v právní úpravě zakotveno účinné uplatnění práva nezletilého být slyšeno, tak aby mohl být promítnut do rozhodovacího procesu soudu?

Svou práci jsem rozčlenila do čtyř základních, na sebe navazujících, kapitol, v rámci kterých jsem se zaměřila na, dle mého názoru, aspekty v této oblasti nejproblematictější a nejspornější. Kapitola první, je svých charakterem kapitolou úvodní, jejímž hlavním cílem je co nejpodrobněji přiblížit sledovanou problematiku. Konkrétně je zde popsána podstata pojmu „dítě“, a to nejen z pohledu mezinárodní právní úpravy, ale také z pohledu vnitrostátní právní úpravy. V totožné kapitole je dále vymezena podstata participačních práv spolu s popisem podstaty a účelu dvou základních složek – práva dítěte být informováno a práva dítěte vyjádřit svůj názor.

Následující kapitola pojednává a analyzuje procesní aspekty výslechu nezletilého. Nejprve je pozornost zaměřena na nepochybně související potřebu odstranit disharmonii legálního pojmu „výslech“, kterou lze pozorovat napříč různými právními předpisy. Tento aspekt je zvláště významný v oblasti práva a rozhodování, kdy i) je dítě osobou vystupující jako účastník řízení, ii) je dítě v postavení svědka, iii) je zjišťován názor dítěte s ohledem na přímo ovlivňující zájmy dítěte. Druhá část této kapitoly analyzuje procesní aspekty aplikované při výslechu nezletilého účastníka v roli účastníka řízení anebo výslechu nezletilého v roli svědka, které ovšem nevyklučují jejich aplikovatelnost na slyšení prostřednictvím pohovoru.

V kapitole třetí se blíže zaměřuji na oblast zkoumání zjišťování názoru nezletilého, s důrazem na §100 odst. 3 OSŘ, jeho praktických aspektů a aplikovatelnosti tohoto ustanovení, včetně postupů, metod a principů, které by měly být v jeho průběhu dodržovány. I z tohoto důvodu je do této kapitoly zařazena problematika osobní účasti nezletilého, neboť jen tímto způsobem může být dosaženo cíle zjištění názoru. V závislosti na všech okolnostech je dále tato kapitola doplněna o další obsáhlejší část, jež se zabývá procesními aspekty v rámci 3 způsobů, jimiž může dojít ke slyšení dítěte, a to přímo (samotným soudem), prostřednictvím zástupce, anebo prostřednictvím příslušného orgánu (zpravidla OSPOD).

Podrobněji se, v první řadě, věnuji problematice znaleckého zkoumání, které je neodmyslitelnou součástí práva dítěte být slyšeno. Někteří autoři zdůrazňují, že tento prostředek slyšení je považován za nejvěrohodnější a nejobjektivnější, neboť osoba znalce je osobou nepodjatou, a zároveň osobou odborně kvalifikovanou. V druhé řadě je pozornost věnována praktickému aspektu procesu zjišťování názoru nezletilých osob pracovníky OSPOD, včetně faktorů, které ovlivňují jejich schopnost získat autentický a relevantní názor dítěte. Proces zjišťování názoru nezletilého pracovníky OSPOD byl vždy nepostradatelnou součástí zkoumání názoru nezletilého, jež je významnou součástí rozhodnutí soudu, a která v současné době patří mezi nejpoužívanější způsob zkoumání názoru. Cílem této analýzy je porozumět, jaké faktory ovlivňují realizaci výslechu, jaká jsou jeho specifika a jak může být optimalizován s ohledem na ochranu práv a zájmů dětí.

Na závěr budou diskutovány možnosti zdokonalení postupů a metod zjišťování názoru nezletilých osob pracovníky OSPOD s cílem posílit jejich participaci na rozhodování o svém životě. Tímto způsobem se práce snaží přispět k diskusi o optimálních přístupech k zachování práv a zájmů dětí v kontextu sociálně-právní ochrany.

Cílem této práce je vytyčit nejistě zvolené hranice mezi zprostředkovaným zjišťováním skutkového stavu, konkrétně s ohledem na posuzování jejich pravdivosti a věcné správnosti.

Současně se pokusím nastínit míru ovlivnění rozhodnutí v závislosti na vyjádření dítěte, neboť v oblasti procesních postupů soudu právní úprava neposkytuje jasné vodítko.

K dosažení výše zmíněných cílů a k zodpovězení výše zmíněných otázek budou v této práci užity následující vědecké metody. V úvodu každé kapitoly bude převažovat přístup popisný. V rámci následujících kapitol dojde k využití a zohlednění jednotlivých přístupů a názorů autorů obsažených v relevantních publikacích, tyto budou následně porovnávány a případně doplňovány o vlastní stanoviska. V situacích, kdy právní regulace není zcela jasná, budou aplikovány metody výkladové, zejména výklad jazykový a teleologický.

Pro lepší přehlednost hlavního textu je do práce vložen seznam použitých zkratk, které se v diplomové práci často objevují.

Diplomová práce vychází z právního stavu ke dni 28. 3. 2023.

1 Základní vymezení pojmů

Zjišťování skutkového stavu v civilním soudním procesu zdánlivě odpovídá na otázku, zdali může být dosaženo pravdivého poznání skutečností důležitých pro řízení a jejich objasnění. Jedná se o oblast, ve které dochází ke snaze o rovnováhu lidského chování s organizovaným systémem upravující oblast práva – civilního soudního řízení. Na dokazování, tedy tzv. „páteři“ civilního procesu, je kladen požadavek, aby rozhodné skutečnosti byly zjištěny pravdivě a úplně.¹

Diplomová práce si neklade za cíl více teoreticky pojednávat v obecném slova smyslu o pravidlech v rámci dokazování či výčtu konkrétních jednotlivých důkazních prostředků, o nichž bylo vydáno nespočet odborných publikací či komentářové literatury. Pro užší specializaci diplomové práce, konkrétně z hlediska řízení péče soudu o nezletilé, bude rozebírána oblast poznání koncepce participačních práv dítěte, především však oblast poznání procesních aspektů ovlivňujících výpověď nezletilého účastníka řízení a význam těchto aspektů pro rozhodnutí. Současně dojde k analýze sporných otázek a problematických hledisek v právní úpravě. Pro komplexnost práce budou v teoreticko-metodologické části práce obsaženy stěžejní pojmy důležité pro komplexní pochopení dané problematiky.

1.1 Pojem dítě

Ze širokého pojetí lze život člověk rozdělit na dvě základní období, a to na období dětství (období od narození do nabytí zletilosti) a období dospělosti.² Základním rozlišujícím prvkem je schopnost jedince samostatně rozhodovat o svém životě ale i odvíjející se odpovědnost nést následky za učiněná rozhodnutí.³

Období od narození do dosažení zletilosti lze označit pojmem dětství. Toto období bezprostředně předchází období dospělosti a jedná se o nevyhnutelnou a přirozenou součásti každého života. Tato fáze je charakterizována nedostatkem životních zkušeností, a/nebo nedostatkem tělesné a duševní nezralosti, se kterou se pojí potřeba zvláštních záruk, péče ale i zvláštní právní ochrany. Nedostatek tělesné a duševní nezralosti je nezbytné chápat ve spojení s rozumovou a volní vyspělostí, tedy s omezenou schopností chápat následky svého jednání anebo nedostatečná schopnost ovládnout své jednání. Přímým a ovlivňujícím hlediskem je

¹ MACUR, Josef. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 2001, s. 62.

² HRUŠÁKOVÁ, M., RYBA, J. Dítě. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

³ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Dítě, rodina, stát: (úvahy nad právním postavením dítěte)*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 14-16.

taktéž absolutní/částečná závislost na osobách dospělých, kteří svým jednáním mohou či dokonce musí za nezletilého činit rozhodnutí a těmi přímo ovlivňovat budoucí poměry dítěte. Nejen z těchto hledisek je nezbytné, aby dítěti byla zajištěna zvýšená pozornost, která bude činěna prostřednictvím ochrany jeho práv, přičemž tato ochrana je zajišťována jak na vnitrostátní úrovni, tak i na mezinárodní úrovni.

1.1.1 Pojem dítě v Úmluvě o právech dítěte

Ochranu práv dítěte na mezinárodní úrovni zaručuje ÚPrdt, která představuje významný mezinárodní dokument, a jenž v závislosti na Deklaraci práv dítěte přijaté Valným Shromážděním Organizace spojených národů ve své preambuli prohlašuje potřebu zakotvení zvláštních záruk, péče a odpovídající právní ochrany dítěte, který je subjektem s tělesnou a duševní nezralostí. ÚPrdt ve svém ustanovení čl. 1 zcela jasně zařazuje pod pojem dítě osobu mladší 18 let, čímž stanovuje základní požadavek pro určení adresátů práv v ní garantovaných. V tomto směru je nezbytné podotknout, že ÚPrdt připouští odlišné zakotvení věkové hranice, rozdělující období dětství a období dospělosti, a to prostřednictvím vnitrostátní právní úpravy.⁴

Dle čl. 1 ÚPrdt se „za dítě se považuje každá osoba, který v souladu s vnitrostátním právním řádem dosud nenabyla zletilosti, nejdéle však do 18. roku svého věku.“⁵ Lze však třeba poukázat, že takto striktně stanovená formulace se v čase proměnlivě vyvíjí. Ačkoli již samotný čl. 1 předvídá odchýlné ujednání od obecně stanovené věkové hranice, v dokumentech vydaných Výborem OSN lze pozorovat postupné rozmělnění významu zletilosti nabyté ještě před 18. rokem věku. Tedy především Výbor OSN klade důraz na uznání zvláštní zranitelnosti dětí, nikoli však odvislé od nabytí svéprávnosti ale odvislé od jeho mládí a individuálního vývoje.⁶ Lze shrnout, že již samotná ÚPrdt, ale i související prováděcí dokumenty Výboru OSN apelují na státy, aby svými vnitrostátními právními úpravami zajistily ochranu osob mladších 18 let, případně náležitě objasnily odlišné ujednání o věkové hranici osob požívající ochrany se stejnými účinky.

Pojem dítě z hlediska dikce ÚPrdt je nezbytné chápat také v požadavku na zakotvení minimální věkové hranice, od které bude poskytována ochrana. Jedná se další z mnoha důležitých aspektů, které reagují na postupné nabývání autonomie dítěte a které umožňuje dítěti realizovat jeho občanská práva. Konkrétního zakotvení výchozí věkové hranice se ÚPrdt ve svých člancích vyhýbá, nicméně je nezbytné připomenout, že je tento aspekt zakotven

⁴ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte, čl.1.

⁵ HOFSCHEIDEROVÁ, Anna. In: DUŠKOVÁ, Šárka a kol. *Úmluva o právech dítěte. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 3.

⁶ „Tamtéž“, s. 4.

již v samotné preambuli ÚPrdt a to především s odkazem na preambuli k Deklaraci práv dítěte přijaté Valnými shromážděním Organizace spojených národů. V ní se prohlašuje, že dítěti náleží odpovídající právní ochrana „*před narozením i po něm.*“ Dle věcného záměru osob draftujících ÚPrdt bylo k této zdrženlivosti v úpravě určující počátek dětství přistoupeno především z důvodů snahy vyvarovat se možných rozkolů v kontroverzních tématech ratifikujících států (např. problematika potratů či jiných souvisejících okolností). V jejichž závislosti by mohlo dojít k zaujímání negativních stanovisek a postojů jež by mohlo nejen negativně ovlivnit ratifikaci ÚPrdt v jednotlivých smluvních státech, ale mohlo by taktéž dojít k negativním stanoviskům ovlivňující přijetí ÚPrdt jako celku.⁷

Z výše uvedeného je zřejmé, že v ÚPrdt zcela absentuje zakotvení povinnosti zajistit jednotlivá práva i nenarozeným dětem, přesto je zcela nepochybné, že je zde přistoupeno k přenesení práv na jednotlivé smluvní státy, kdy těm je přenechána možnost zakotvení individuální úpravy a s tím související interpretaci jednotlivých ustanovení. Je nezbytné podotknout, že účelem ÚPrdt je tedy snaha o zvýšení ochrany základních lidských práv a svobod dítěte, avšak nikoli prostřednictvím zásahu do vnitrostátních legislativ, nicméně individuálních přístupů smluvních států, které budou v souladu s principem zajištění ochrany co nejširšímu okruhu dětí deklarovaným ÚPrdt.⁸

1.1.2 Pojem dítě v právním řádu České republiky

V právním řádu České republiky se lze setkat s dvojitým významem pojmu dítě. V poměrech prvního významu je pojetí dítěte odvislé od vztahů příbuznosti, na základě kterých právní normy spojují řadu vzájemných práv a povinností mezi osobami. V tomto pojetí není pro tento vztah rozhodná nezletilost osoby, dosažení zletilosti či dosažení svéprávnosti, je zde irelevantní i věkové hledisko dítěte (či potomka), a potomkem tedy může být i osoba starší 18 let. Z tohoto hlediska se lze s tímto pojetím setkat např. v oblasti práva dědického, či v případě vzájemné vyživovací povinnosti mezi rodiči a dětmi.⁹

V poměrech druhého, pro účely této práce podstatného, významu lze dítě definovat jakožto osobu, jíž je nejen přiznáváno specifické postavení napříč právními normami, ale i vůči které je nezbytné, aby jí byla v závislosti na nízký věk zajištěna zvláštní ochrana práv a

⁷ HODGKIN, R., NEWELL, P. *Implementation handbook for the Convention on the Rights of the Child*. 3. vyd. Geneva: UNICEF Regional Office for Europe, 2007, s. 2

⁸ HOFSCHEIDEROVÁ, Anna. In: DUŠKOVÁ, Šárka a kol. *Úmluva o právech dítěte. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 587.

⁹ Akademie HAVEL, HOLÁSEK & PARTNERS, S.R.O., *Analýza současné právní úpravy ochrany práv dětí a systému péče o ohrožené děti v České republice*. [online] EHP fond období 2009-2014. Dostupné z: https://www.pravonadetstvi.cz/files/files/HolasekHavel_Analyza-soucasne-pravni-upravy-ochrany-prav-deti-a-systemu-pecce-o-ohrozene-deti-v-CR.pdf.

oprávněných zájmů. V rámci vnitrostátní právní úpravy je toto specifické postavení nezletilých osob možné pozorovat napříč celým právním řádem.

Základní obecná ochrana dítěte ve vnitrostátní právní úpravě České republiky v kontextu lidskoprávní ochrany dítěte je zakotvena v čl. 32 Listiny, na základě něhož je chráněno rodičovství, rodina, děti a mladistvý. Takto stanovená ochrana má sice zásadní interpretační význam, nicméně není samo o sobě přímo vykonatelné. Z tohoto důvodu je v kontextu čl. 41 odst. 1 Listiny jej možné realizovat prostřednictvím a pouze v mezích zákonů, které Listinu provádějí.¹⁰

Základní a prioritní úpravou zaměřenou na zvláštní ochranu dítěte je ZSPO přijatý v souladu s ÚPrdt. Na jehož základě lze pod pojmem dítě rozumět všechny osoby nezletilé. Ti jsou ve smyslu §2 odst. 1 ZSPO rozlišeni ve dvou stupních, přičemž rozlišujícím prvkem je (ne)nabytí plné svéprávnosti. Z tohoto hlediska je to právě nezletilý, který nabyl plné svéprávnosti, kterému jsou na základě ZSPO přiznána pouze omezená práva, nicméně i přesto musí být nejen příslušným OSPOD plně respektována vůle nezletilého.¹¹

Definičním znakem, tedy nabytím zletilosti a svéprávnosti, se však ZSPO nijak specificky nezabývá, a proto je plně respektována obecná občanskoprávní úprava obsažená v ObčZ i s jeho výkladovými hledisky. Výjimkou z absentující úpravy je §8 odst. 3 ZSPO, ve kterém je pomocí vyvratitelné domněnky zdůrazněna schopnost dítěte staršího 12 let posoudit dosah a význam rozhodnutí.¹²

1.2 Participační právo dítěte

V občanskoprávních řízeních dle §2 písm. f) ZŘS, řízení péče soudu o nezletilé, jsou projednávány práva a povinnosti nezletilých osob, ve kterých jde především o požadavek na plné respektování práv a oprávněných zájmů nezletilých osob a tím by mělo být zaručeno naplnění podstaty participačních práv dítěte. K naplnění těchto práv a oprávněných zájmů dojde pouze tehdy, pokud bude nezletilé dítě bráno za další z možných subjektů řízení, nikoli pouze za jeho objekt. Jak vyplývá z principů ovládajících nesporná řízení, soud musí s větší intenzitou využívat povinnost vysvětlovací, poučovací ale i povinnost dotazovací.¹³

¹⁰ WAGNEROVÁ, Eliška. In: WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář. 2. doplněné a aktualizované vydání.* Praha: Wolters Kluwer ČR. 2023. s. 694.

¹¹ MACELA, Miloslav. In: MACELA, Miloslav a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář. 2. vydání.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. s. 27.

¹² „Tamtéž“, s. 28.

¹³ PSUTKA, Jindřich. *Péče o jmění nezletilého dítěte.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 72.

Pojem „participace“ (z lat. *partem capere*) vyjadřuje *účasť či účastenství*; osobou, která na něčem *participuje*.¹⁴ Takto stanovená definice ovšem nelze obstát sama o sobě. Ve světle nesporných řízení práva civilního procesu se takové právo projevuje zejména v právu dítěte podílet se na řízení, které se jej dotýká. Participace se v takových řízeních projevuje nejen v povinnosti rodičů informovat dítě, nicméně i v zájmu dítěte také v povinnosti respektovat názor dítěte.¹⁵ Základním participačním právem je právo nezletilého dítěte být vyslechnuto, při kterém je dítěti zaručeno právo vyjádřit svůj názor na projednávanou záležitost. Právo nezletilého dítěte by však nemělo být omezeno na pouhé právo být vyslechnuto, ale i prostřednictvím procesních institutů uplatňovat právo dítěte vyjadřovat se k průběhu řízení, včetně možnosti uplatňovat svá práva prostřednictvím dokazování.¹⁶ K participačnímu právu dítěte, jakožto jednoho z nástrojů, kterým mohou být zjišťovány informace o dokazovaných skutečnostech, musí být ze strany rodičů tak i ze strany soudu přistupováno s patřičnou pozorností.¹⁷

Z obecného hlediska je důležité vnímat, že i dítě je schopno si formulovat vlastní názor. Tuto schopnost je však nezbytné posuzovat v kombinaci s úrovní této schopnosti, s ohledem na věk nezletilého, ale i se stupněm rozumového a mravního vývoje nezletilého. Dříve platná právní úprava, zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, tento předpoklad dále specifikovala v požadavku schopnosti dítěte pochopit i dosah opatření, která se ho týkají. Platná právní úprava, ust. §100 odst. 3 OSŘ a §867 odst. 2 ObčZ, tento doplňující předpoklad, stanovený zákonem o rodině, do svých ustanovení však nepřijala.¹⁸

Pro stupeň rozumového rozvoje a schopnosti formulovat svůj názor není všeobecně limitován žádnou věkovou hranicí. Specificky ust. §867 odst. 2 ObčZ předpokládá věkovou hranici 12 let, od které by mělo být zaručena schopnost přijmout informace o řízení, vytvořit si vlastní názor a ten následně formulovat před soudem. Věková hranice je však stanovena s použitím vyvratitelné právní domněnky, která nevylučuje participaci i mladšího dítěte, proto je nutné přistupovat ke každému individuálně.¹⁹

Dalším z výše uvedených základních předpokladů je dostatečný stupeň rozumového a mravního vývoje dítěte. V jeho závislosti musí být brát zřetel na poskytnutí informací

¹⁴ KNAPILOVÁ, Alena. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník. Výslech účastníka*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

¹⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, §875 odst. 2.

¹⁶ PSUTKA, Jindřich. *Péče o jmění nezletilého dítěte*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 72.

¹⁷ RADVANOVÁ, Senta a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 41-42.

¹⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milada, WESTPHALOVÁ, Lenka. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 855.

¹⁹ „Tamtéž“

v takovém rozsahu a takovým způsobem, aby jejich množství a způsob formulace odpovídal nejen již zmíněnému rozumovému a mravnímu vývoji, ale i schopnosti porozumět, a to vše v závislosti na věku dítěte. Na základě takto přijatých informací je potřeba dítěti poskytnout prostor k vyjádření v němž reprodukuje svůj ucelený názor. Takovému vyjádření je třeba věnovat patřičnou pozornost, neboť právě zjištění názoru dítěte je důležitým hlediskem při rozhodování.²⁰

Na základě výše zmíněného lze participační práva dítěte rozdělit do více úrovní. V první řadě se jedná o pasivní část spočívající v právu dítěte být informováno, na základě něhož je realizováno základní procesní právo. Druhou skupinou je aktivní část participačního práva dítěte, tedy právo dítěte vyjádřit svůj názor, které může být stěžejní pro určení výsledku rozhodnutí či alespoň pro jeho částečné ovlivnění.²¹

1.2.1 Právo dítěte být informováno

Právo dítěte na informace představuje jednu ze základních procesních práv dítěte, tak aby mohlo dojít k plné realizaci účasti dítěte v řízení. Toto právo představuje jednu z podmínek účinné ochrany práv dítěte, skrze kterou by mělo být dítěti poskytnuto dostatečné množství informací, v podobě, hloubce či formě s ohledem na jeho věk a rozumovou a mravní vyspělost. Prostřednictvím těchto informací má tak dítě možnost utvořit si vlastní názor a ten příp. reflektovat prostřednictvím svého vyjádření.²²

Základním dokumentem rozvádějícím participační práva, konkrétně garantující právo dítěte na informace o řízení jako celku, jakož i na informace o důsledcích reflektovaného názoru je EúVpD. Ta ve svém čl. 3 stanoví: „*Dítě, které má podle vnitrostátních předpisů dostatečnou schopnost chápat situaci, bude mít v soudním řízení, které se jej týká, zaručena následující práva nebo bude mít možnost se těchto práv domáhat:*

- a) dostávat příslušné informace,*
- b) být konzultováno a moci vyjádřit svůj názor,*
- c) být informováno o možných důsledcích vyhovění jeho názoru a o možných důsledcích jakéhokoliv rozhodnutí.*“²³

²⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milada, WESTPHALOVÁ, Lenka. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 855.

²¹ NOVÁ, Hana. In: PETROV, Jan A kol. *Občanský zákoník Komentář*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, § 867 [Právo dítěte na informace, právo dítěte na sdělení svého názoru a stanoviska].

²² HRUŠÁKOVÁ, Milada, WESTPHALOVÁ, Lenka. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 854.

²³ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 54/2001 Sb. m. s. o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí, čl. 3

Z výše zmíněného článku je patrné, že se jedná o specifickou schopnost dítěte, která spočívá ve vnímání a porozumění průběhu řízení, jakož i v porozumění ostatních souvisejících okolností důležitých pro řízení. Přičemž právě posouzení míry této schopnosti, nezbytné pro určení rozsahu a kvality poskytované informace, je přenecháno vnitrostátní právní úpravě. Jak dále vyplývá z EúVpD, odpovědnost za realizaci práva na informace nese soud, nicméně orgánem sdělujícím informace může být vedle soudu taktéž zástupce.²⁴

Právo dítěte na informace vycházející z mezinárodních předpisů je upraveno i v několika vnitrostátních právních předpisech. Základním hmotněprávním předpisem je ObčZ, který ve svém ust. §867 vyjadřuje první stupeň participace dětí, tedy právo dítěte požadovat a obdržet potřebné informace. „*Potřebnými informacemi*“ se v dikci EúVpD rozumí poskytnutí pouze takové informace, která je vhodná vzhledem k věku, rozumové a mravní vyspělosti a která poskytnutím nezpůsobí újmu dítěti.²⁵ Na hmotněprávní úpravu navazuje procesně právní úprava v ust. §20 odst. 4 ZŘS, jehož smyslem je zakotvení povinnosti soudu informovat také osoby nezletilé, které nejsou plně svéprávné. V řízeních tedy musí soud postupovat tak, aby nezletilému byly poskytnuty potřebné informace, a nedocházelo tak k odepření práv nezletilého.²⁶ Povinnost dle předešlé věty byla na základě zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony rozšířena kromě soudu i na opatrovníka. Nové znění §20 odst. 4 ZŘS zakotvilo obdobnou povinnosti také pro zákonného zástupce či opatrovníka nezletilého (např. OSPOD). Nově tak může dojít k informování nezletilého i mimo jednací síň, přičemž dostatečnou informovanost je vždy nezbytné zkoumat ve svém celkovém souhrnu.²⁷

Z časového hlediska je nezbytné podotknout, že právo na informace se vztahuje i na informace vyskytující se po skončení řízení. Dítě, které svými participačními právy ovlivnilo průběh řízení (příp. výsledek řízení), by proto mělo být srozumitelně informováno, jakými okolnostmi byl ovlivněn výsledek řízení, jakož i do jaké míry byl ve výsledku rozhodnutí zohledněn názor dítěte. Neméně důležitým aspektem, vyjádřeným v EúVpD nebo mimo jiné podpořeným i na základě Pokynů Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem²⁸,

²⁴ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 54/2001 Sb. m. s. o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí, čl. 6, čl. 10.

²⁵ PTÁČEK, Lubomír. In: MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. (§655-975)*. Praha: Leges, 2016, s. 1412.

²⁶ SVOBODA, Karel. In: SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 43.

²⁷ „Tamtéž“

²⁸ Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010, s. 59, bod 67 [cit. 28. února 2024]. Dostupné na: < <https://rm.coe.int/16806a452e>>.

souvisejícím s právem dítěte být informováno je specifikum v informování nebo spíše v poučení dítěte o možném rozhodnutí proti vůli dítěte či dokonce proti přání dítěte. V otevřené komunikaci s dítětem s plným respektem k dítěti proto může být velmi důležité neomezovat se pouze na strohé informace. Opačným přístupem by totiž mohlo dojít k rozvoji nedůvěry dítěte v soud, či dokonce v budoucímu pohrdání soudem.

Informování dítěte je nejen povinností vyjádřenou k orgánům veřejné moci, ale i k rodičům dítěte. Tato základní povinnost je vyjádřena v §875 odst. 2 ObčZ, na základě kterého jsou rodiče povinni informovat nezletilého ještě před rozhodnutím o skutečnostech, které se týkají jeho zájmu. Tato koncepce zároveň zdůrazňuje, že je po celou dobu nezbytné přihlížet k věku dítěte a k jeho rozumové a mravní vyspělosti. Po celou dobu je nezbytné, aby nebylo na dítě pohlíženo jako na pasivní objekt výchovy, ale má mu být umožněno být aktivním subjektem podílejícím se na rozhodování.²⁹

Zákonná úprava sice výslovně neupravuje, kdo má být primární osobou sdělující informace dítěti, nicméně na základě všech výše popsanych skutečností a s ohledem na oblasti náležející do rodičovské odpovědnosti, by to měli být právě rodiče dítěte. Zatímco soud vychází z vyvratitelné právní domněnky věkové hranice 12 let, rodiče mohou při takovém postupu lépe vycházet z objektivně zhodnocené rozumové a emocionální úrovně dítěte. Současně je nezbytné podotknout, že je to především právě důsledek vztahů mezi rodiči, kvůli kterým se dítě ocitá v postavení osoby účastnící se soudního řízení. Z tohoto hlediska je důležité, aby bylo dítě informováno o všech okolnostech nastalé situace, a lze jen předpokládat, že dítě bude lépe schopno přijmout informace od osoby, které důvěřuje. Problematickým aspektem je však schopnost předat informace, aniž by nebyl ze strany rodiče zachováno objektivní a nestranné postavení. Obecně lze tuto situaci považovat za rozpor mezi názorem dítěte a domněnkou dítěte o tom, co je v zájmu dítěte – nikoli rodičů. V těchto problematických situacích by to měl být právě soud či jiný orgán, kteří splní svou oznamovací povinnost informováním dítěte. V každém případě je přenesena odpovědnost za informování dítěte na soud, což vyplývá z dikce ustanovení §867 ObčZ. K tomuto se přiklání i Ústavní soud, který specifikuje, že „*Za dodržení tohoto práva odpovídá soud. Je-li dítě způsobilé být v řízení vyslechnuto přímo soudem a není-li to rozporné s jeho nejlepším zájmem, pak by to měl být rovněž přímo soud, kdo dotčenému dítěti přístupnou formou vysvětlí, jak v jeho záležitosti bylo rozhodnuto a jak přitom byl zohledněn jeho názor.*“³⁰

²⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milada, WESTPHALOVÁ, Lenka. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 894.

³⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 8. 10. 2018, sp. zn. II. ÚS 725/18-2.

1.2.2 Právo dítěte vyjádřit svůj názor

Právní úprava zakotvena v ÚPrDt stanoví právo dítěte aby „*bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká.*“³¹ Takto zakotvené právo v čl. 12 odst. 2 ÚPrDt se týká veškerých řízení soudních anebo správních, a to bez omezení. Tímto přístupem je tak dítěti zajištěno právo na spravedlivý proces ve svém nejširším významu, čímž dochází k zajištění ochrany i těm účastníkům, kteří jsou v postavení zvláště zranitelného subjektu. Ve vztahu k dětem je tato oblast označována jako koncept justice vstřícné k dětem a je vyjadřujícím požadavkem k zakotvení konceptu výkonu spravedlnosti.³² Právo dítěte na slyšení vycházející z ÚPrDt je posíleno úpravou čl. 3 EÚVpD, čímž je dítěti zajištěno „*právo být konzultováno a moci vyjádřit svůj názor.*“³³ V rovině vnitrostátní právní úpravy je tato část participačních práv upravena již zmiňovaným §867 ObčZ, podrobně formulujícím §20 odst. 4 ZŘS či v rovině procesní §100 odst. 3 OSŘ, přičemž procesní aspekt bude rozebírán v následujících kapitolách této diplomové práce.

Právo dítěte na slyšení je svou povahou již výlučně právem procesním. Smyslem je „*garantovat takovou formu a míru podpory, která zajistí, že dítěti vždy bude zachováno postavení subjektu práv, se všemi procesními právy, která nebudou existovat pouze formálně, ale která dítě bude moci účinným způsobem realizovat.*“³⁴ K takto zakotvené garanci formy a míry podpory dochází na základě dvou roviny, přičemž první z nich spočívá ve specifikaci a přizpůsobení všech okolností důležitých pro řízení. K jejímu naplnění může dojít především prostřednictvím uzpůsobení prostoru, usnadnění osobní účasti, ve způsobu vedení řízení, anebo přizpůsobením vedení úkonu, okruhem osob zúčastněných na úkonu či zajištěním úředních či soudních osob, kteří dosahují odpovídajících dovedností a schopností empatie. Druhou rovinu představuje, při všech takto vymezených okolnostech, předpoklad zajištění řádného zastoupení dítěte. Výše vymezená garance formy a míry podpory může být naplněna pouze kombinací zajištění osobní účasti dítěte za účelem možné dispozice s jeho právy společně se zajištěním odpovídajícího zastoupení.³⁵

Právo dítěte na slyšení nejen v rámci soudního řízení vyjadřuje možnost vyrovnat nerovné postavení, které může existovat, byť jen do určité míry, ve vztahu dítěte k rodiči, popřípadě

³¹ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte, čl. 12 odst. 2.

³² HOFSCHEIDEROVÁ, Anna. In: DUŠKOVÁ, Šárka a kol. *Úmluva o právech dítěte. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 213.

³³ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 54/2001 Sb. m. s., o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí, čl. 3 písm. b).

³⁴ HOFSCHEIDEROVÁ, Anna. In: DUŠKOVÁ, Šárka a kol. *Úmluva o právech dítěte. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 213.

³⁵ „Tamtéž“

ve vztahu k poručníkovi, jinému zákonnému zástupci či jiné pečující osobě. Pro zmírnění těchto rozdílů je nezbytné respektovat 3 substantivní podmínky, které podmiňují schopnost dítěte utvořit si názor a ten následně formulovat. Právo participovat na řízení bude především odvislé od věku dítěte a od jeho schopnosti rozumové. Doplňující, třetí, podmínkou představuje zralost dítěte, která je představována mírou porozumění a schopností zhodnocení možných dopadů vlastních rozhodnutí.³⁶

Výbor OSN nicméně zdůrazňuje, že není nezbytné dosáhnout úplné znalosti všech skutečností, a proto má být toto právo uskutečněno tak, aby nedocházelo k popření samotného participačního práva. Je tedy zřejmé, že dítěti, kterému jeho věk, rozumová vyspělost i zralost dostatečně zajišťují schopnost přijmout informaci a na jejím základě si může vytvořit vlastní názor, má být soudem umožněno vyjádřit se v řízení (a to buď přímo anebo zprostředkovaně). K takto formulovanému požadavku přistupuje, již dříve zmiňovaná vyvratitelná domněnka, dosažení věku 12 let, nicméně je nezbytné podotknout, že k rozdílnému přístupu k věkové hranici se kloní i judikatura Ústavního soudu, když „*vzhledem k tomu, že nezletilému D. bylo v době vydání napadeného rozhodnutí sedm let, Ústavní soud byl nucen, s ohledem na ústavní povinnost zajistit dodržování závazků, které pro Českou republiku plynou z mezinárodního práva (čl. 1 odst. 2 Ústavy), posoudit, zda měl a mohl být rovněž zjištěn jeho názor.*“³⁷ Lze tedy uzavřít, že je nezbytné, aby bylo každé dítě do dosažení věkové hranice 12 let jakož i po dosažení věkové hranice 12 let posuzováno vždy individuálně. Na základě takto definovaného je nezbytné, při jakékoli interakci s nezletilými, ať již realizované OSPOD či jinými oprávněnými osobami, aby byl posuzován rozsah a schopnost nezletilého jednat samostatně.

³⁶ PTÁČEK, Lubomír. In: MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. (§655-975)*. Praha: Leges, 2016, s. 1413.

³⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 10. 2019, sp. zn. IV. ÚS 1002/19-2.

2 Procesní aspekty výsledku nezletilého

Nezletilé dítě vystupující v civilním soudním řízení je obecně osobou nadanou právy a povinnostmi, přičemž k dosažení účelu participačních práv je nezbytné, aby nezletilé dítě nebylo vnímáno pouze za objekt práva, ale za jeho subjekt. S takto, i v předešlých kapitolách, vyjádřeném přístupu k nezletilému souvisí právo dítěte vyjádřit svůj názor prostřednictvím výsledku. V nejobecnější rovině tedy právo dítěte být slyšeno představuje stěžejní možnost přístupu vyslychajícího k nezletilému, prostřednictvím kterého může dojít ke zjištění a následnému reflektování názoru dítěte v řízení.³⁸

Předtím, než dojde k vymezení jednotlivých procesních aspektů, které se prolínají jednotlivými metodami výsledku, je nezbytné zaměřit se na disharmonii legálního pojmu „výslech“, kterou lze pozorovat napříč různými právními předpisy.³⁹ Zatímco ÚPrdt používá pojem „slyšení“, §126, resp. §131 OSŘ obsahuje termín „vyslechnout“.⁴⁰ Nadto je v §100 odst. 3 OSŘ zakotveno právo dítěte na aktivní spolupráci v průběhu řízení, což se vyznačuje povinností soudu „zjistit názor výsledkem dítěte.“⁴¹

Slovník spisovného jazyka českého definuje význam slovního spojení „výslech stran“ jako „zjišťování určitých skutečností otázkami, zpravidla při soudním nebo úředním jednání.“⁴² Svou podstatou se jedná o komplikovaný a náročný proces, jehož prostřednictvím se orgány s rozhodovací pravomocí snaží získat informace, které by mohly mít zásadní význam pro ucelené objasnění skutečností důležitých v řízení.⁴³

Vedle tohoto však právní úprava, v §100 odst. 3 OSŘ, používá pojem výslech významově pojatý jako určité setkání (tedy spíše „pohovor“). „Rozhovor se soudcem totiž jistě nemá mít charakter výsledku a primárně neslouží k získání informací o skutkovém stavu. Jeho základním cílem je zjištění názoru dítěte.“⁴⁴ Pohovor tedy spočívá nikoli ve významu výsledku ve smyslu obecných ustanovení procesního práva, ale v právu nezletilého sdělit soudu svůj názor či své stanovisko.⁴⁵ Jedná se spíše o „rozmluvu, rozhovor, při kterém se vyměňují názory a zkušenosti

³⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milada, WESTPHALOVÁ, Lenka. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 894.

³⁹ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty*. [online]. 2016. str.42 Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/Preklady-dokumentu-OSN.pdf>.

⁴⁰ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, §126, §131.

⁴¹ „Tamtéž“, §100.

⁴² KNAPILOVÁ, Alena. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník. Výslech účastníka*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

⁴³ SPURNÝ, Jož. *Psychologie výsledku*. Plzeň: Ale Čeněk s.r.o., 2010, s. 22.

⁴⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 9. 2023, sp. zn. II. ÚS 1192/22-2.

⁴⁵ NOVÁ, Hana. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, § 867 [Právo dítěte na informaci, právo dítěte na sdělení svého názoru a stanoviska].

nebo ověřují něčí názory, smýšlení, popř. vědomosti.“⁴⁶ Ačkoliv OSŘ upravuje, že se názor dítěte zjišťuje prostřednictvím výslechu, je třeba tento proces vnímat odlišně. V tomto ohledu je třeba rozlišovat mezi výslechem dítěte jako prostředkem důkazního řízení, kterým soud ověřuje skutková tvrzení a výslechem nezletilého probíhající dle ust. §100 odst. 3 OSŘ.⁴⁷

Je vždy nezbytné vnímat, že cílem slyšení prostřednictvím tzv. „pohovoru“, probíhajícího dle §100 odst. 3 OSŘ, není získání informací o skutkovém stavu ale spíše seznámení se s poznatky především z oblasti rodinných vztahů, postojů, a názorů nezletilého. I proto se lze přiklonit k názoru, který vyplývá ze závěrů 5. rodinněprávního sympozia Justiční akademie, a to tedy, že pohovor lze považovat za setkání *sui generis*, a nikoli za zvláštní důkazní prostředek, kterým se zjišťuje skutkový stav věci.⁴⁸ Ke stejnému přístupu se kloní i JUDr. Hobl, jenž slyšení nepovažuje za „výslech klasický ve smyslu procesního práva, který slouží jako důkaz skutkového stavu, nýbrž o výslech *sui generis*“,“⁴⁹ či JUDr. Ptáček, který dodává, že „zjišťování názoru dítěte tak představuje garanci respektování a naplnění nejlepšího zájmu dítěte.“⁵⁰ Tento postup ve svém souhrnu může být mnohdy cennějším zdrojem informací, a proto je, i dle judikatury ÚS, nezbytné tento procesní úkon „chápat jako součást procesu participace, nikoliv jako důkaz“.⁵¹ Jinými slovy, zajištění tohoto práva zahrnuje možnost dítěte vyjádřit své myšlenky či preference ohledně záležitostí, které se ho týkají. Vedle slyšení prostřednictvím pohovoru se lze v české právní úpravě dále setkat s výslechem nezletilého v podobě důkazního prostředku, tj. výslechu konaného za účelem potvrzení v řízení uvedených skutečností.⁵²

Účast dětí ve společenských a právních procesech je jedním z klíčových kroků směrem k uznání jejich práv v rámci utváření společnosti. Tento aspekt je zvláště významný v oblasti práva a rozhodování, kde se setkáváme s různými přístupy k integraci dětí do řízení. Jsou jimi případy, kdy i) je dítě osobou vystupující jako účastník řízení, ii) je dítě v postavení svědka, iii) je zjišťován názor dítěte s ohledem na přímo ovlivňující zájmy dítěte. Bude-li tedy hovořeno

⁴⁶ HAVRÁNEK, Bohuslav a kol. *Slovník spisovného jazyka českého*. [online]. 2011. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?db=ssjc>.

⁴⁷ ČAMDŽÍCOVÁ, Sabina. Právo dítěte být slyšeno jako základní participační právo. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2021, č. 1, s. 137-152.

⁴⁸ Justiční akademie. *5. rodinněprávní symposium Justiční akademie na téma: Participace dětí v opatrovnickém soudním řízení*. [online]. 2021. Dostupné z: https://www.jacz.cz/images/rodinnepravni_symposium/5_rodinnepravni_symposium_zavery.pdf.

⁴⁹ HOBL, Jaroslav. Názor a přání dítěte v civilním soudním řízení. *Rodinné listy*, 2018, roč. 7., č. 8, s. 10.

⁵⁰ PTÁČEK, Lubomír. In: MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář, Svazek IV. § 655–975*. Praha: Leges, 2016, s. 1413-1414.

⁵¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 18. 10. 2021, sp. zn. II. ÚS 1845/21.

⁵² ČAMDŽÍCOVÁ, Sabina. Právo dítěte být slyšeno jako základní participační právo. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2021, č. 1, s. 137-152.

o výsledku nezletilého účastníka, je nezbytné, aby došlo k rozlišení výsledku nezletilého coby formě zjišťování názoru upravené v §100 odst. 3 OSŘ a výsledku nezletilého jakožto důkazního prostředku deklarovaného v §126, resp. §131 OSŘ a §22 ZŘS.⁵³

Jelikož však zákonodárce doposud pro všechny formy zjišťování využívá pojem „výslech“, je nezbytné tyto pojmy v diplomové práci nadále nezaměňovat. A proto bude v následujících kapitolách pro zjišťování názoru nezletilého ve smyslu §100 odst. 3 OSŘ používán termín „slyšení“ či „pohovor“

2.1 Výslech nezletilého v pozici svědka

První formou výsledku nezletilého účastníka řízení, v rámci volby forem slyšení dítěte, je výslech nezletilého v postavení svědka, neboť „*jako svědek může v soudním řízení vystupovat kterákoliv fyzická osoba odlišná od účastníka, která určitou skutečnost svými smysly přímo vnímala a je schopna o tom podat zprávu.*“⁵⁴.

Takto vyjádřený výslech nezletilého ovšem nelze podřazovat pod výslech v rovině realizace participačního práva být slyšeno, neboť se jedná o občanskou povinnost. I z tohoto důvodu, s ohledem na specifické zaměření obsahové stránky diplomové práce, nebude této kapitole věnována primární pozornost. Specifika a náležitosti průběhu výsledku nezletilého v pozici svědka však nevyklučuje přijaté závěry k uplatnění slyšení prostřednictvím pohovoru tak, jak je specifikováno v následujícím textu.

V rámci všeobecné úpravy svědecké výpovědi je vycházeno z právní úpravy obsažené v ust. §126 OSŘ, na základě kterého je na soudce kladen požadavek, aby jím byl každý svědek poučen o významu svědecké výpovědi. Poučení lze tak považovat za první fázi výsledku, jejíž součástí je poučení o právech a povinnostech svědka spolu s poučením o sankci trestního stíhání za případnou křivou výpověď. Z důvodů absence speciální úpravy svědecké výpovědi nezletilého tedy poučovací povinnost zůstává stejná s poučovací povinností zletilého, nicméně její aplikovatelnost bude pouze přiměřená.⁵⁵

Z obsahové stránky poučovací povinnosti soudu je zřejmé, že poučení směřované k nezletilému bude obsahovat veškerá práva ale povinnosti kladené na zletilé svědky, ovšem s výjimkou poučení o následcích trestní odpovědnosti za trestný čin křivé výpovědi. Tuto část

⁵³ ROGALEWICZOVÁ, Romana. Možnosti aktivního zapojení dítěte do řízení. *Právní rozhledy*, 2018, č. 8.

⁵⁴ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, 2011, s. 239.

⁵⁵ MELICHAROVÁ, Dita. *Specifika výsledku nezletilého v civilním řízení* [Systém ASPI]. Sdc. - Soudce (Wolters Kluwer) [cit. 9. března 2024]. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

poučení je možné vyloučit při poučení osob mladších 15 let, neboť nezletilí, mladší 15 let, není osobou odpovědnou dle trestněprávních norem.⁵⁶

V rámci jiných obsahových částí poučení však i nadále zůstává otázka v právu na odepření výpovědi. V první řadě je nezbytné zohlednit, do jaké míry je dítě mladší 15 let schopno způsobit nebezpečí trestního stíhání samo sobě, nicméně současně je nezbytné také zohlednit, zda takto podanou výpovědí není možné způsobit nebezpečí trestního stíhání osobě blízké nezletilého. Lze jen předpokládat, že dítě mladší 15 let nebude schopné posoudit každé své jednotlivé sdělení s ohledem na důsledky, které hrozí, za takové sdělení. Dítě mladší tak nebude zpravidla natolik vyspělé, aby bylo schopno posoudit a uvést důvody naplňující odmítnutí.⁵⁷

Aby mohl být naplněn účel tohoto poučovacího institutu, je od soudce očekáváno, že bude volit snadno srozumitelné a pochopitelné jazykové obraty, kterým bude nezletilí v plném rozsahu rozumět.⁵⁸ Především je nutné respektovat, že proces svědecké výpovědi může být pro nezletilého stresující, může mít strach z výpovědi či u něj může průběh výslechu vyvolat jiné nepříznivé emocionální rozpoložení.⁵⁹

Volně navazující procesní fázi je samotný výslech nezletilého, čímž se rozumí fáze výslechu, u které by měl být plně respektován psychologický i fyziologický stav vyslychaného. Výslech nezletilého, po vzoru osoby zletilé, počíná volným vyprávěním o všech okolnostech, které nezletilý vnímal svými smysly. Hlavním účelem této spontánní výpovědi zpravidla probíhající bez jakéhokoli přerušování je možnost soudce nahlédnout do vnímání nezletilého. Požadavek úvodní výpovědi bez přerušování je mnohými autory vysvětlován jako důležitý aspekt ovlivňující další navázání kontaktu s dítětem. Přerušování volné výpovědi nezletilého je dokonce dle JUDr. Melicharové považováno za zcela nevhodné.⁶⁰

V obecném slova smyslu se ovšem s takto kategorickým závěrem nelze ztotožnit, neboť každý výslech vyžaduje svá specifika. Dokonce si lze představit situaci, kdy naopak bude zcela vhodné, pokud bude soudce svými otázkami vstupovat do monologické části nezletilého. Není přeci důležité, zda soudce vstoupí do výpovědi nezletilého, ale spíše jakým způsobem to provede. Bez ohledu na specifické případy je proto nezbytné, aby každý soudce měl

⁵⁶ MELICHAROVÁ, Dita. *Specifika výslechu nezletilého v civilním řízení* [Systém ASPI]. Sdc. - Soudce (Wolters Kluwer) [cit. 9. března 2024]. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

⁵⁷ MELICHAROVÁ, Dita. *Specifika výslechu nezletilého v civilním řízení* [Systém ASPI]. Sdc. - Soudce (Wolters Kluwer) [cit. 9. března 2024]. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

⁵⁸ ROGALEWICZOVÁ, Romana. Možnosti aktivního zapojení dítěte do řízení. *Právní rozhledy*, 2018, č. 8.

⁵⁹ ČIRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 307.

⁶⁰ MELICHAROVÁ, Dita. *Specifika výslechu nezletilého v civilním řízení* [Systém ASPI]. Sdc. - Soudce (Wolters Kluwer) [cit. 9. března 2024]. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

„základní povědomí o možných psychologických, pedagogických a lékařských možnostech pomoci pro tyto případy, znát různé techniky vedení rozhovorů vhodné pro komunikaci s dětmi, znát vývojová specifika dětí pro jednotlivé věkové skupiny, rozumět řeči dětí a oprostit se od veškerých vědomých i nevědomých předsudků a z toho plynoucí projekce.“⁶¹ I proto se lze přiklonit k požadavku, který je kladen na osoby vyslyšající, tedy požadavku, aby tyto své dovednosti postupně rozvíjeli např. prostřednictvím speciálních školení/kurzů⁶² (z oblasti komunikačních dovedností, používání jazyka vstřícného k dětem a rozvíjení znalostí o dětské psychologii).⁶³ Aktuálně je ovšem nezbytné se zaměřit na významný nedořešený problém spočívající v nedostatku specializovaných školení pro soudce zaměřených na výslech dětí, která by byla pořádána Justiční akademií a věnovala by se specificky této oblasti.⁶⁴

Na náročnosti vedení svědecké výpovědi, ve spojení s výše uvedenými podmínkami, se dále podílí i časové hledisko. Zákon celkový rozsah výslechu nezletilého v pozici svědka nijak neupravuje, nicméně je vždy třeba brát v úvahu a respektovat, že schopnost udržet pozornost dětí různých věkových skupin je omezená. Dle trestněprávní teorie, kterou je přiměřeně možné vztáhnout i na výslech svědka v civilním soudním řízení, se pozornost u osob do 7 let deklaruje o délce 15 minut; u osob od 7 do 10 let o délce 20 minut; u osob od 10 do 12 let o délce 25 minut a u osob od 12 do 15 let o délce 30 minut.⁶⁵ U takto nastavených základní hranic je však třeba mít na zřeteli, že nejsou finálními hranicemi, a vždy jde pouze o doporučující hledisko. Proto je pouze na vyslyšajícím, aby přizpůsobil rozsah a poměr konkrétně probíhajícího výslechu.

Kvalita získaných informací (stejně jako u výslechu účastníka řízení) záleží na přístupu každé vyslyšající osoby. Aby bylo zřejmé, že soud dostal této své povinnosti v souladu s úpravou obsaženou v OSŘ, jeví se za důležitou součástí i doslovný přepis výpovědi. I z tohoto důvodu je na svědeckou výpověď kladen požadavek jejího zaprotokolování, přičemž k jeho pořízení mohou mnohdy přispět záznamy o výslechu (ve formě zvukového či zvukově obrazového záznamu).⁶⁶ Dle obecných závěrů je protokolace činěna, po vzoru zletilých svědků, pouze formou diktování podstatného obsahu výpovědi. V případě nezletilého je však otázkou,

⁶¹ ROGALEWICZOVÁ, Romana. Možnosti aktivního zapojení dítěte do řízení. Právní rozhledy, 2018, č. 8.

⁶² Zdrojem těchto seminářů mohou být kurzy vybírány z nabídky Katalogu regionálních vzdělávacích akcí pořádaných v rámci Justiční akademie.

⁶³ Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010, s. 59, bod 67 [cit. 28. února 2024]. Dostupné na: < <https://rm.coe.int/16806a452e>>.

⁶⁴ Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010, s. 59, bod 67 [cit. 28. února 2024]. Dostupné na: < <https://rm.coe.int/16806a452e>>.

⁶⁵ KONRÁD, Zdeněk, a kol. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008, s. 61–62.

⁶⁶ NOVÁ, Hana. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, § 867 [Právo dítěte na informaci, právo dítěte na sdělení svého názoru a stanoviska].

zdali by výpověď nezletilého neměla být zaznamenána v protokolu doslovně, neboť ten následně slouží jako prostředek, skrze který jsou s výpovědi nezletilého seznamovány i ostatní osoby (rodiče, či další účastníci řízení). Důležitým aspektem, který lze v takovém postupu spatřovat, je možnost zabránění jednoho z negativních dopadů výslechu, a to jejího opakování. Jak již bylo řečeno, výslech pro nezletilého může znamenat velký psychický nátlak, a proto by k němu mělo být přistupováno s největší obezřetností, opatrností a empatií. Docentka Čírtková proto apeluje na důsledné dodržování protokolace, jelikož jeho nedostatečné znění může vyvolat další z negativních důsledků, a to jeho nenapravitelného znehodnocení.⁶⁷

2.2 Výslech nezletilého v postavení účastníka řízení

Výslech nezletilého v postavení účastníka řízení je druhou formou, v rámci volby forem slyšení, jež současně představuje jeden z důkazních prostředků, pomocí kterého je zjišťovány skutečnosti důležité v řízení. Ve světle nesporných řízení je důkazní prostředek výslech účastníka upraven ustanovením §22 ZŘS, jež představuje speciální úpravu k §131 OSŘ. Jejich vzájemný vztah a aplikovatelnost je deklarován již důvodovou zprávou k ZŘS, jež vyjadřuje, že při aplikaci §22 ZŘS, vyjma postupu při provedení důkazu výslechem účastníka řízení, i nadále platí podmínky dané §131 OSŘ.⁶⁸

Výslech účastníků řízení upravený dle §22 ZŘS pojetí výslechu účastníků konstruuje na postupu, kdy je možné výslech účastníka „*nařídít vždy, je-li toho ke zjištění skutkového stavu třeba. Souhlas účastníka se nevyžaduje.*“⁶⁹ V těchto řízeních je dáno diskreční oprávnění soudu, aby ten vyhodnotil, zdali přistoupí k výslechu nezletilého. Měl by se však k němu přistoupit pokaždé, jakmile dojde k závěru, že je výslech účastníků důležitý pro zjištění skutkového stavu.

Výslech nezletilého dítěte je možné specifikovat jakožto zvláštní druh výslechu účastníka, jehož účelem je realizace práva na slyšení, tak jak je nastíněno v předešlých kapitolách. V případě řízení týkajících se péče soudu o nezletilé může soud nařídít výslech účastníků, pokud je to, dle jeho názoru, nezbytné k objasnění skutkových okolností. Vždy je však nezbytné vnímat, že i zde jsou účastníci povinni se dostavit k výslechu a pravdivě vypovídat, aniž by něco zatajovali.⁷⁰

⁶⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 334.

⁶⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních, zvláštní část, str. 24.

⁶⁹ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, § 22.

⁷⁰ TOMEŠOVÁ, Jana. *Výslech dítěte v soudním řízení*. [online]. [pravniprostor.cz](https://www.pravniprostor.cz), 19. února 2020 [cit. 28. února 2024]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/vyslech-ditete-v-soudnim-rizeni#note-9>.

V souvislosti s účastnickým výsledkem nezletilého je však nezbytné, aby povinnosti kladené na zletilé účastníky byly ve vztahu k nezletilému považovány za práva nezletilého. K takové myšlence je přistupováno s ohledem na věk dítěte, když přímo vůči nezletilému nelze aplikovat sankční či pořádkové prostředky v důsledku porušení či nedodržení takových povinností.

3 Zjišťování názoru nezletilého v řízení, které se přímo dotýká jeho zájmů

Jestliže civilně procesní předpisy vytvářejí pevný rámec upravující aspekty výsledku jakožto důkazního prostředku, lze toto pojetí přijmout jen tehdy, pokud bude ve vztahu k nezletilému toto pojetí chápáno pouze ve smyslu obecném. Tím může dojít k odlišení od jiných procesních úkonů, které jsou však svým obsahem stále způsobilé ovlivnit obsahovou stránku rozhodnutí. V procesní rovině je tento úkon představován zjišťováním názoru nezletilého upraveného v §100 odst. 3 OSŘ. Na jeho základě bylo přistupováno k otevřenému přístupu slyšení, který je vyjádřen právem dítěte být součástí řízení s jeho plnými právy.⁷¹

Důležitost přijaté koncepce lze spatřovat v možnosti nezletilého vyjádřit se, ale zároveň na respektu k jeho rozhodnutí odmítnout slyšení jako celek nebo odmítnout zodpovězení konkrétní otázky. K celkovému odmítnutí může být přistoupeno zejména v případech, kdy by bylo slyšení nepřiměřeně zatěžující situací, přičemž k částečnému odmítnutí lze přistoupit v případě, kdy by dítě bylo tázáno na otázky, k nimž se nechce vyjadřovat.⁷²

Ve smyslu ust. §100 odst. 3 OSŘ je nezbytné vycházet z povinnosti soudu dbát na hodnotu názoru nezletilého dítěte. Z teoretického hlediska se jedná o významný, zákonem upravený procesní institut, který je způsobilý k podání informací důležitých pro rozhodnutí. Co do praktického významu však vyvolává podstatné nesrovnalosti, které zvláště ovlivňují celkový pohled na tento institut.

3.1 Zajištění přítomnosti nezletilého

Při hledání nejlepšího zájmu dítěte v řízení, která se přímo dotýkají jeho zájmů, je klíčové, aby ten měl možnost nejen účastnit se jednání, ale i svými názory vyjádřit se k předmětu řízení. K naplnění takto vymezeného základního předpokladu je nezbytné zaměřit zvláštní pozornost na problematiku zajištění osobní přítomnosti nezletilého, neboť jen tímto způsobem může být dosaženo cíle zjištění jeho názoru.

V současné právní úpravě může být zajištěna osobní přítomnost osob procesním institutem – předvoláním. Je však třeba uvážit, že předvolání, resp. jiné zajištění přítomnosti osob se nemusí omezovat pouze na účastnický či svědecký výslech. Pokud by tedy byl tento procesní úkon, spadající pod procesní úkony soudu, využit také ve vztahu k zajištění osobní

⁷¹ Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, §100 odst. 3.

⁷² TOMEŠOVÁ, Jana. *Výslech dítěte v soudním řízení*. [online]. pravni prostor.cz, 19. února 2020 [cit. 28. února 2024]. Dostupné z: <https://www.pravni-prostor.cz/clanky/obcanske-pravo/vyslech-ditete-v-soudnim-rizeni#note-9>.

přítomnosti nezletilého, je nezbytné uvážit jeho ostatní aspekty, jež budou nastíněny níže. Všechny okolnosti, na které je takto poukazováno, je nezbytné brát do celkového kontextu, přičemž primárním kritériem je kritérium významové, neboť „*jaký význam má předvolání vůči nezletilému?*“ a „*neexistuje vhodnější přístup, jakým může být zajištěno slyšení?*“⁷³

Opodstatněnost (vhodnost) volby zajištění přítomnosti nezletilého musí vycházet z věkové hranice nezletilého, neboť nelze přijmout obecný platný závěr, že každé z období dětství je specifickým obdobím, jehož základní aspekty musí být promítnuty do konkrétního požadavku k přístupu na zajištění přítomnosti.⁷⁴

V rámci úvah nad odpověďmi by vždy měl být brán zřetel na minimalizaci negativních okolností ovlivňujících psychiku nezletilého, a proto, pokud je to vhodné, by mělo být uvažováno nad volbou využití jiného způsobu slyšení či využití jiného místa slyšení. I přesto, že cílem institutu předvolání je účinná snaha po zajištění přítomnosti osob, v tomto ohledu by mělo být jeho využití vyvažováno okolností, že vyjádření je pouhým právem dítěte na slyšení a nikoli povinností. Daleko příznivějším postupem, při respektu nejlepšího zájmu nezletilého, by tedy měla být byla volba oproštění od předvolání za současného využití alternativního přístupu ke zjišťování názoru, příp. zjišťování názoru probíhající v dlouhodobějším (opakujícím se) hledisku. K tomuto přístupu přispívá okolnost, že názor nezletilého je proměnlivý a k jeho názoru je třeba přihlédnout, byť jeho názor lze využít s velikou obezřetností a vcítěním se.⁷⁵

Odborníci z oboru pedagogiky a psychologie se klaní k přístupu, kdy je obecně „*doporučovanou variantou alternativní formy výslechu dítěte výslech soudcem nebo jeho asistentem v neformálním prostředí, jež je prostředím, které dítě důvěrně zná, kde se cítí bezpečně (škola, zájmový kroužek, pokojíček domova atd.)*.“⁷⁶ Je však nezbytné upozornit, že realizace pohovoru v těchto alternativních prostředích nemusí pro nezletilého znamenat pouhá pozitiva. Skrze tento pohovor, jak upozorňuje prof. Ptáček, tímto přístupem může být naopak nezletilý postaven do pozice nepřipraveného dítěte, přičemž zároveň tento přístup nezaručuje vymizení negativních vlivu, které se naopak u nezletilého mohou projevit až po provedení pohovoru. Nejen z tohoto důvodu se k tomuto přístupu prof. Ptáček staví spíše skepticky, neboť dle něj slyšení bez předchozího upozornění nezaručuje naplnění primárního

⁷³ HOBLÍKOVÁ, Žaneta, KROPÁČKOVÁ, Jana. Zjišťování názoru dítěte v soudním řízení – mezioborová studie, *Právník*, 2019, č. 10.

⁷⁴ „Tamtéž“

⁷⁵ HOBLÍKOVÁ, Žaneta, KROPÁČKOVÁ, Jana. Zjišťování názoru dítěte v soudním řízení – mezioborová studie, *Právník*, 2019, č. 10.

⁷⁶ „Tamtéž“

cíle slyšení – nejlepšího zájmu nezletilého. Naopak může i přesto docházet k ovlivnění nezletilého a k případnému vystavení nátlaku ze strany rodiče.⁷⁷ I z těchto důvodů je proto nezbytné vnímat, že nezletilý bez ohledu na počet uplynulých hodin či dní, může pociťovat intenzivní nepříjemné emoce spojené s rozporuplností v loajalitě k rodičům.

Jelikož vnitrostátní právní úprava nikterak neupravuje problematiku zajištění osobní přítomnosti nezletilého, je nezbytné vždy v každém jednotlivém případě uvažovat nad závěry účelnosti zjišťování názoru nezletilého. V případě starších školních dětí, tzv. pubertálního věku, kteří jsou konzistentní ve svých verbálních projevech, je doporučeno respektovat jejich přání a tím v plném rozsahu naplňovat účel participačních práv. Takto získané názory či přání ovšem na druhou stranu nelze tyto názory ignorovat jen proto, že se liší od názoru pracovníků OSPOD či soudu.⁷⁸ Vždy je však v tomto ohledu nezbytné mít na paměti, že soudu je umožněno názory nezletilého zjistit i prostřednictvím jiné osoby odlišné od soudce (pracovníkem OSPOD, kolizním opatrovníkem apod.), jenž umožňuje soudu zjistit tyto názory i jiným, pro nezletilého vhodnějším přístupem.⁷⁹ Vždy je nicméně nezbytné dodržovat základní princip, že účast dítěte na slyšení „*je jeho privilegium, a pokud jej využít nechce, nelze jej k tomu nutit.*“⁸⁰

3.2 Zjišťování názoru nezletilého přímo

Úpravu přímého způsobu zjišťování názoru lze nalézt v §100 odst. 3 OSŘ, který stanoví, že „*názor nezletilého dítěte soud zjistí výslechem dítěte*“⁸¹ V souladu s logickým výkladem této zákonné definice lze přímý způsob slyšení považovat za primární volbu způsobu slyšení.⁸² Tento jednoznačný, až kategorický závěr bylo možné vyčíst i z rozhodnutí ÚS, který v jednom ze svých rozhodnutí podotknul, že „*pokud totiž názor nezletilého dítěte vnímá soudce vlastními smysly, eliminuje se riziko dezinterpretace názoru nezletilého dítěte třetí osobou (...); jsou tak dány větší garance objektivního posouzení názoru nezletilého dítěte.*“⁸³

S měnicími se názory odborníků i široké veřejnosti na přístup v řízení k nezletilému a na potřebu volby způsobu slyšení, došlo ke změně závěrů přijatých na půdě obecných soudů ale i v rámci rozhodovací činnosti ÚS. Nyní je spíše přistupováno k volbě slyšení

⁷⁷ Doporučení prof. Ptáčka ke komunikaci soudu s dítětem v situaci rozpadu rodiny.

⁷⁸ HOBLÍKOVÁ, Žaneta, KROPÁČKOVÁ, Jana. Zjišťování názoru dítěte v soudním řízení – mezioborová studie, *Právník*, 2019, č. 10.

⁷⁹ HOBLÍKOVÁ, Žaneta, KROPÁČKOVÁ, Jana. Zjišťování názoru dítěte v soudním řízení – mezioborová studie, *Právník*, 2019, č. 10.

⁸⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2014, sp. zn. I. ÚS 3304/13.

⁸¹ Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, §100 odst. 3.

⁸² Srov. Usnesení Ústavního soudu, ze dne 19. 3. 2002, sp. zn. I. ÚS 495/01; Usnesení Ústavního soudu, ze dne 5. 11. 2003, sp. zn. II. ÚS 717/02.

⁸³ Nález Ústavního soudu ze dne 2. 11. 2010, sp. zn. I. ÚS 2661/10-2.

zprostředkovaného, nicméně lze pouze spekulovat, zdali volba zprostředkovaného zjišťování názoru napomáhá z důvodu časového, z důvodu odborné způsobilosti kladené na osoby vyslyšající či z důvodu možného rozmělnění úkonů napomáhající v boji proti zatěžování justice.⁸⁴ Ať už se však bude jednat, nejen s ohledem na takto stanovené proměnné, o jakýkoli důvod, na soudy je kladen požadavek, aby volbu jiné formy slyšení než přímé, vždy dostatečně odůvodnily.⁸⁵ Klíčovým hlediskem, pro volbu té které formy slyšení, je přizpůsobení celého procesu nejen z pohledu vytvoření co nejpříjemnějšího prostředí pro dítě, ale i z pohledu vytvoření co nejvhodnější formy slyšení.⁸⁶

Ačkoli samotná volba formy slyšení je nezbytnou součástí řízení, v konečném důsledku je nerozhodné, jakým způsobem k ní dojde. Naopak není rozhodné, aby forma vždy směřovala k naplnění jediné povinnosti, a to k dodržení práva nezletilého na slyšení (v obecném smyslu), jelikož „nezletilé útlého věku, navíc silně zatíženou konfliktem rodičů, nelze bez dalšího ze dne na den zasáhnout – bez zjištění jejího názoru – do jejího života.“⁸⁷

3.3 Zjišťování názoru nezletilého nepřímo – znalecký posudek

Zjišťování názoru nezletilého lze uskutečnit též zprostředkovaně, neboť „*názor dítěte může soud ve výjimečných případech zjistit též prostřednictvím [...] znaleckého posudku.*“⁸⁸ Takto zakotvené zprostředkované slyšení lze zařadit mezi nepřímé způsoby slyšení, které jsou využívány primárně z důvodu odborné způsobilosti kladené na osobu vyslyšající.⁸⁹

Právní úprava znaleckého dokazování vychází z ust. §127 OSŘ, jež upravuje základní rámec ustanovení osoby znalce, neboť „*závisí-li rozhodnutí na posouzení skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí, vyžádá soud u orgánu veřejné moci odborné vyjádření.*“⁹⁰ Základním kritériem, na základě kterého je ze strany soudu k tomuto způsobu zjišťování názoru nezletilého přistupováno, je hledisko dostatečné odbornosti v osobě vyslyšajícího.⁹¹ Je zásadní, že komunikace s dítětem vyžaduje zvláštní přístup, neboť dítě je osobou zranitelnou vyžadující speciální přístup. I toto hledisko přispívá k preferenci volby znaleckého posuzování,

⁸⁴ ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016. s. 275.

⁸⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 5. 2019, sp. zn. II. ÚS 4247/18.

⁸⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 2. 11. 2010, sp. zn. I. ÚS 2661/10-2.

⁸⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 4. 2018, sp. zn. IV. ÚS 827/18-2.

⁸⁸ Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, § 100 odst. 3.

⁸⁹ HROMADA, Miroslav. In: SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023 § 127 [Znalecký posudek a odborné vyjádření].

⁹⁰ Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, § 127 odst. 1.

⁹¹ HROMADA, Miroslav. In: SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023 § 127 [Znalecký posudek a odborné vyjádření].

neboť soudci v mnoha případech nedisponují odbornými předpoklady důležitými pro výslech (viz závěry nastíněné v kapitole 2.1). U nezletilých je důležitým aspektem především pedagogicko-psychologický znalecký posudek, příp. znalecký posudek z oboru dětské psychiatrie. V ideálním případě by tedy osoby vyslyšající měly mít základní znalosti z oblasti psychologie nebo pedagogiky, což jsou však obory náležející mimo obecné požadavky kladené na osobu soudce. Nejen z tohoto důvodu je u dětí ve věku do 6 let nařizování znalecké zkoumání prakticky samozřejmostí, neboť tento výslech dětí vyžaduje odborné znalosti a použití alternativních metod slyšení namísto přímého výslechu.⁹²

I přes to, že je v posledních letech opakovaně vytýkáno nadměrné využívání znaleckých posudků, nejen s ohledem na řízení péče soudu o nezletilé, u znaleckých posudků sloužících ke zjišťování názorů nezletilého se jedná spíše o výjimečnou situaci. Tedy jinak řečeno, pouze a výhradně ke zjištění názoru nezletilého je tento způsob slyšení využíván jen zřídka, ovšem s postupně se zvyšující se tendencí jejich využívání.⁹³

3.3.1 Průběh vypracování a hodnocení znaleckého posudku

Jakkoli se jeví, že v rámci zjišťování názoru nezletilého je vypracování znaleckého posudku pouze výjimečnou situací, je nezbytné, aby tato varianta nebyla zcela opomíjena. Někteří autoři považují tento zprostředkovaný způsob slyšení za nejvěrohodnější a nejobjektivnější, neboť osoba znalce je osobou nepodjatou, a zároveň osobou odborně způsobilou (v řízení péče soudu o nezletilé zpravidla znalec z oboru dětské psychologie či psychiatrie).⁹⁴ Je pravdou, že podporu tohoto názoru lze spatřovat v absenci požadavku pevného standartu nezbytného pro formální ale i obsahovou stránku toho typu posudku.⁹⁵

Účelem pohovoru s dítětem, tak jak je definováno napříč předešlými kapitolami, je co nejširší získání názorů a přání dítěte, a to vždy v jeho nejlepším zájmu. Při vypracování znaleckého posudku však postup k naplnění tohoto účelu přináší i několik problematických aspektů. Primárně je důležité upozornit na skutečnost, že znalec získává základní informace o nezletilém pouze zprostředkovaně. Proto je na osobu znalce kladen požadavek, aby se s informacemi, získanými ze soudního spisu, z vlastního šetření či účasti znalce u výslechu,

⁹² ČAMDŽÍCOVÁ, Sabina. Právo dítěte být slyšeno jako základní participační právo. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2021, č. 1, s. 137-152.

⁹³ Srov. Usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 5. 2023, sp. zn. I. ÚS 285/23; Usnesení Ústavního soudu ze dne 2. 5. 2023, sp. zn. I. ÚS 984/23.

⁹⁴ LUNÁČKOVÁ, Oldřiška. Názor dítěte z pohledu účastníka soudního řízení v opatrovnické věci. *Právo a rodina*, 2018, roč. 20, č. 8, s. 1-6.

⁹⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 6. 2021, sp. zn. IV. ÚS 1351/21.

důležitými pro řízení dostatečně seznámil.⁹⁶ K nimž pak mohou dále přistupovat i další zdroje informací, které jsou mnohdy znalci poskytnuty, např. sdělení příslušné školy dítěte či vyjádření ošetřujícího lékaře apod.⁹⁷

Nad rámec tohoto přístupu k informacím je od znalce přirozeně očekáváno, že bude další informace získávat na základě osobního setkání s nezletilým. Pro ucelený zisk názorů a přání nezletilého využívá znalec různé odborné metody (např. dotazování, náhodné asociace, imaginace nebo psychologické testy), které přispívají k úplnému vyhodnocení psychického profilu nezletilého. Při volbě odborných metod není znalec jakkoli omezen, a jedná tedy vždy na základě vlastního uvážení. Vždy je však nezbytné provést analýzu postoje nezletilého, která napomůže znalci k objasnění postojů nezletilého. Závěry takto provedených analýz jsou přičemž prezentovány odpověďmi na soudem položené otázky. Pokud tedy bude znalec schopen srozumitelně vysvětlit a odůvodnit odpovědi na soudem položené otázky, je tak plně na diskreci znalce, jaké metody vyšetření jím budou použity.⁹⁸ Lze ovšem jen stěží hodnotit, zdali znalce zprostředkované slyšení může být příznivější formou slyšení než standartní přímé slyšení uskutečněné přímo soudcem.

I přes postoje naznačené výše, se lze ztotožnit se závěrem, že metody zvolené při vypracování znaleckého posudku mohou leckdy přesvědčivě a podrobně zdůvodnit názor a přání dítěte, nicméně je vždy nezbytné podotknout, že „*soud není oprávněn přehodnocovat závěry znalce po věcné stránce, ale může hodnotit úplnost výchozích skutkových podkladů, logickou souladnost znaleckých závěrů a eventuálně též srovnávat obsah znaleckého posudku s ostatními provedenými důkazy.*“⁹⁹ Takto řečené současně znamená, že soudy tímto nejsou oprávněny přenechat plnou odpovědnost v rozhodování na znalce; toto přenášení odpovědnosti je dokonce považováno za nepřipustné¹⁰⁰ a platí, že „*znalecký posudek ani stanovisko orgánu sociálněprávní ochrany dětí není víc než zákon, a obecné soudy musí při posuzování názoru dítěte provést samostatnou právní úvahu, která bere v potaz všechny relevantní okolnosti.*“¹⁰¹ S ohledem na účel soudního řízení proto musí být vždy to které soudní rozhodnutí bráno jako rozhodnutí nezávislého soudu a nikoli rozhodnutí soudního znalce.¹⁰² I přesto, že jsou obvykle ze strany soudu brány znalecké posudky jako důležité zdroje informací, může se stát, že bude

⁹⁶ DAVID, Ludvík. In DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl (§ 1 až 200za)*. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 583–584.

⁹⁷ NOVÁK, Tomáš. *Znalecké posudky dětí pod drobnohledem*. 1. Vydání. Praha: Linde, 2013. s. 17.

⁹⁸ Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 6. 2021, sp. zn. IV. ÚS 1351/21.

⁹⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 6. 8. 2019, sp. zn. III. ÚS 1210/19.

¹⁰⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 3. 2023, sp. zn. I. ÚS 3522/22-3.

¹⁰¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 1. 2021, sp. zn. IV. ÚS 2746/20-2.

¹⁰² Nález Ústavního soudu ze dne 22. 11. 2023, sp. zn. I. ÚS 1096/23-2.

rozhodnuto v rozporu s jejich závěry. V takovém případě je však soud povinen své rozhodnutí pečlivě odůvodnit. Jinak řečeno, soud je povinen v odůvodnění svého rozhodnutí objasnit okolnosti na základě kterých se rozhodl přijmout jinou linii argumentace než ta, která vyplývá ze závěrů znaleckého posudku.¹⁰³

Při zadání k vypracování znaleckého posudku nezbytné, aby byla soudem pečlivě zvážena celková potřeba k vypracování znaleckého posudku. Pokud by byť i jen zhodnotil jeho nadbytečnost, bylo by vhodnější od takového posudku ustoupit a „*dále nepřiměřeně zatěžovat případným dalším, a časově náročným, psychologickým zkoumáním.*“¹⁰⁴

3.4 Zjišťování názoru nezletilého nepřímo – OSPOD

OSPOD může hrát v životě nezletilého významnou roli, neboť se jedná o další ze subjektů, který vykonává činnost především k ochraně práv a oprávněných zájmů dítěte, neboť „*dítě totiž i prostřednictvím OSPOD vykonává své právo být informováno a slyšeno ve všech věcech, které se jej týkají (podle čl. 12 Úmluvy o právech dítěte, čl. 3 a 10 Evropské úmluvy o výkonu práv dětí a § 8 odst. 2 a 3 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí).*“¹⁰⁵

K naplnění účelu jedné ze složek participačního práva, práva dítěte být slyšeno ve všech věcech, které se ho týkají, může dojít i prostřednictvím další z forem zprostředkovaného zjišťování názoru. Tato kompetence vyplývá z úpravy obsažené v §100 odst. 3, který zakotvuje, že „*názor dítěte může soud ve výjimečných případech zjistit též prostřednictvím [...] příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí.*“¹⁰⁶

Zjišťování názoru nezletilého prostřednictvím OSPOD sebou přináší několik v praxi se vyskytujících specifíků, které jsou významné pro formování celkového pohledu na oblast slyšení nezletilého. V rámci zjišťování názoru nezletilého lze činnost OSPOD rozdělit do dvou základních kategorií i) opatrovnictví, a ii) poradenství.¹⁰⁷

3.4.1 Slyšení v postavení kolizního opatrovníka

První kategorii představující slyšení nezletilého prostřednictvím OSPOD je slyšení v případech, kdy dojde ze strany soudu k ustanovení kolizního opatrovníka nezletilého. K této situaci dochází, není-li z jakéhokoli důvodu možné zajistit zastoupení dítěte prostřednictvím jeho zákonného zástupce, přičemž zpravidla je tato funkce přidělena OSPOD. Zakotvením

¹⁰³ HROMADA, Miroslav. In: SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád. Komentář.* 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023 § 127 [Znalecký posudek a odborné vyjádření].

¹⁰⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 6. 2022, sp. zn. IV. ÚS 699/22-2.

¹⁰⁵ Zpráva Veřejného ochránce práv ze dne 5. 12. 2022, sp. zn. 6885/2021/VOP, č. j. KVOP-60714/2022.

¹⁰⁶ Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, § 100 odst. 3.

¹⁰⁷ ROGALEWICZOVÁ, Romana. In: ROGALEWICZOVÁ, Romana a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 34.

tohoto pravidla obsaženého v § 455 odst. 1 ZŘS soudu při volbě kolizního opatrovníka umožňuje zvolit jinou vhodnou osobu namísto OSPOD. Jinou vhodnou osobou může být např. osoba pečující o dítě (např. prarodič či jiný příbuzný). V každém případě, při rozhodování volby osoby do role opatrovníka, je soud vždy povinen posuzovat splnění podmínky schopnosti hájit zájmy dítěte.

V případech, kdy je zastoupení vykonáváno prostřednictvím OSPOD, je mezi jeho základní povinnosti zařazována povinnost prezentovat názor a přání dítěte, tyto zájmy chránit a před jinými orgány je také náležitě hájit. Základní povinnosti OSPOD je tak možné rozdělit do dvou kategorií, kdy první z nich je povinnost informovat dítě o všech aspektech řízení, na kterou navazuje druhá z povinností, a to zjistit názory nezletilého a ty náležitě před soudem hájit. Právo dítěte na informování tak rovněž tkví v povinnosti OSPOD ověřit, zdali bylo dítě informováno, a pokud tak není učiněno, má OSPOD povinnost poskytnout dítěti nezbytné informace o průběhu řízení a jeho souvisejících skutečnostech. *„Vyjádření dítěte se při projednávání všech záležitostí týkajících se jeho osoby věnuje náležitá pozornost odpovídající jeho věku a rozumové vyspělosti. Při své činnosti bere orgán sociálně-právní ochrany v úvahu přání a pocity dítěte s přihlédnutím k jeho věku a vývoji tak, aby nedošlo k ohrožení nebo narušení jeho citového a psychického vývoje.“*¹⁰⁸ Aby OSPOD dostal této své povinnosti, je nezbytné, aby prostřednictvím komunikace s nezletilým zjistil veškeré možné faktory ovlivňující představu dítěte o budoucím uspořádání svých rodinných poměrů. Na základě této komunikace může dostat druhé ze svých povinností, tj. hájit nejlepší zájmy nezletilého a ty následně prezentovat před soudem.¹⁰⁹

Kvalita získaných informací, bez ohledu na okruh osob přítomných u slyšení, záleží na přístupu pracovníka OSPOD k nezletilému. Na pracovníky OSPOD jako osoby vyslyšající je, shodně s rozhodovací praxí ÚS, z hlediska přípravy ale i prezentování zájmů nezletilého kladen požadavek objektivy přístupu.¹¹⁰ I z tohoto důvodu je důležité, aby i výsledná zpráva sociálního pracovníka, která je určena soudu, neobsahovala osobní domněnky sociálního pracovníka z provedeného rozhovoru s dítětem. Naopak by měla přesně zachytit sdělení dítěte, formu rozhovoru a popis skutečností, které mohly rozhovor ovlivnit. Je důležité, aby zpráva poskytovala objektivní informace o setkání sociálního pracovníka a dítětem, a aby soud mohl důkladně posoudit situaci a přijmout rozhodnutí v souladu s nejlepším zájmem dítěte. K tomuto

¹⁰⁸ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, §8 odst. 2.

¹⁰⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2014, sp. zn. I. ÚS 3304/13.

¹¹⁰ ROGALEWICZOVÁ, Romana. Orgán sociálně-právní ochrany dětí jako kolizní opatrovník dítěte. *Právní rozhledy*, 2015, č. 20, s. 713-719.

leckdy může přispět pořízení záznamu o výsledku (ve formě zvukového či zvukově obrazového záznamu). Na základě těchto záznamů je následně vypracován písemný protokol, jehož prostřednictvím jsou se zjištěnými stanovisky nezletilého seznamovány ostatní osoby účastníci se řízení (např. rodiče, či další účastníci řízení).¹¹¹

Úkolem sociálního pracovníka je respektování individuálních potřeb dítěte, přičemž za tímto účelem je vhodné navázat s dítětem vztah založený na důvěře, jakožto základního aspektu ke kvalitní komunikaci. Tento aspekt je však ovlivněn tím, jak na něj upozorňuje i Čamdžicová, že u pracovníků OSPOD dochází „*k souběhu více rolí a úkolů, často v osobě jedné úřednice. Hrozí proto, že dítě nebude se sociálním pracovníkem chtít jednat ve strachu, že jeho názor sdělí rodičům (resp. jednomu z nich)*“.¹¹² Je však důležité upozornit, že tímto může dojít k odmítnutí vyjádření dítěte bez dalšího, což může mít významný negativní dopad na zpracování rozhodnutí soudu, které tak nebude založeno na plně respektujícím vyjádřeném názoru a přání dítěte.¹¹³ Nad rámec takto vymezeného je důležité upozornit, že k odmítnutí vyjádření může přispívat i situace, kdy v průběhu řízení dochází ke změně pracovníka OSPOD a proto je důležité uvažovat nad otázkou, zdali je tohoto možné dostat v případě, kdy v průběhu řízení dojde ke změně pracovníka OSPOD, a nový pracovník nemá možnost navázat na projevenou důvěru dítětem.¹¹⁴

Jinými slovy řečeno, při uvažování nad hledáním ideálního způsobu přístupu k nezletilému je nezbytné zohlednit i jeho praktické dopady, neboť z praktické stránky věci tato problematika zahrnuje více aspektů, které by měly být brány v potaz. Při hledání vhodných řešení s cílem celkového zlepšení výkonu pracovníků OSPOD je tedy nezbytné zohlednit všechny překážky, které se mohou při výkonu pracovníků OSPOD vyskytnout. Podklad pro takové hodnocení lze nalézt nejen v celkové náplni práce pracovníka OSPOD, v systémovém rozdělení, či ve spolupráci s odborníky, ale i v samotné právní úpravě, případně její novelizaci.

¹¹¹ NOVÁ, Hana. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, § 867 [Právo dítěte na informaci, právo dítěte na sdělení svého názoru a stanoviska].

¹¹² ČAMDŽICOVÁ, Sabina. Posílení role nezletilého v řízeních péče soudu o nezletilé. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2019, č. 2, s. 243-261.

¹¹³ Metodický materiál Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky. *Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a rozchodových konfliktů* [online]. 2012 [cit. 3. března 2024]. Dostupné z: <https://www.knihovnanrp.cz/wp-content/uploads/2017/03/socialne-pravni-ochrana-v-pripadech-rozvodovych-a-rozchodovych-konfliktu.pdf>.

¹¹⁴ Metodický materiál Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky. *Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a rozchodových konfliktů* [online]. 2012 [cit. 3. března 2024]. Dostupné z: <https://www.knihovnanrp.cz/wp-content/uploads/2017/03/socialne-pravni-ochrana-v-pripadech-rozvodovych-a-rozchodovych-konfliktu.pdf>.

3.4.2 Výslech OSPOD jako samostatného orgánu

Druhou, neméně důležitou částí agendy OSPOD zahrnuje oblast zprostředkovaného zjišťování názoru, a to bez ohledu na roli kolizního opatrovníka. Tento, v úvahu přicházející, způsob slyšení může být vhodnějším postupem ke zjištění názoru dítěte, která ve svém obecném smyslu spočívá v komunikaci pracovníků OSPOD s dítětem, zástupci dítěte ale i s jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte.¹¹⁵

Ve vztahu k soudnímu jednání tato forma zjišťování názoru představuje přenesení odpovědnosti za výsledek slyšení na OSPOD, která sebou nad rámec všeho přináší kompetenci v rozhodování volby osoby vyslychané ale také volby způsobu slyšení (mezi přímým slyšením samotného dítěte anebo zprostředkovaným slyšením zástupce dítěte). Bez ohledu na obecné aspekty, kterými jsou např. věk, rozumová, volní a mravní vyspělost, je vždy nezbytné, aby byly ze strany OSPOD zohledněny také individuální charakter nezletilého. V koncepci zjišťování názoru nezletilého prostřednictvím OSPOD do popředí vystupuje hrozící střet zájmů mezi dítětem a jeho zástupcem. V každém jednotlivém případě je volba přenesena na OSPOD, a tedy v jeho kompetenci je volba, zdali nebude namísto výslechu dítěte (z důvodu střetu zájmů) vhodnější provést výslech zástupce dítěte, odlišného od zákonného zástupce, tedy např. psychologa či pedagogického pracovníka.¹¹⁶

Tímto postupem může dojít k úplnému vyhodnocení vlastního názoru dítěte, a tedy i hodnocení, zdali se nejedná jen o názory prezentované před OSPOD, které jsou však pouhými opakujícími se názory cizích osob (zpravidla rodičů nezletilého). Taktéž Matoušek, se kterým se ztotožňuje Rogalewiczová, upozorňuje, že *„čím je dítě starší, tím je obtížnější odlišit, co je skutečný vlastní názor dítěte a které myšlenky dítě prezentuje vlivem manipulace“*¹¹⁷

Průběh takto vymezené části řízení probíhajícího před OSPOD by vždy ve svém souhrnu mělo představovat řízení, které bude v nejlepším zájmu dítěte. V tomto ohledu je nezbytné, aby byl ze strany OSPOD zohledněn také aspekt míry závislosti dítěte na jiné osobě. V jedné rovině se tímto rozumí možnost dítěte vyjádřit své názory bez přítomnosti jiných osob, avšak v druhé rovině lze tímto spatřovat právo dítěte na výslech v přítomnosti osoby, které důvěřuje. Zatímco výslech uskutečněný v přítomnosti jiné osoby s sebou přináší několik negativních ohledů, mezi něž lze zařadit např. možné ovlivnění věrohodnosti sdělení dítěte od jiné osoby, či strachu dítěte z hrozící reakce/ trestu od téže osoby, naopak výslech uskutečněný bez přítomnosti jiné osoby

¹¹⁵ ROGALEWICZOVÁ, Romana. In: ROGALEWICZOVÁ, Romana a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 55.

¹¹⁶ „Tamtéž“

¹¹⁷ ROGALEWICZOVÁ, Romana. In: ROGALEWICZOVÁ, Romana a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 55.

může být pouhým rozhovorem s dítětem, aniž by byl zjištěn skutečný názor dítěte, neboť dítě bude osobu vyslychající (která pro něj bude *de facto* cizí) považovat za osobu nedůvěryhodnou.¹¹⁸

V takto vymezeném členění výslechu se nelze názorově přiklonit k jednomu z nich, neboť celkový obraz bude vždy ve výsledku ovlivněn mnoha dalšími aspekty (důvěrou k osobě, věrohodností osoby, odbornými znalostmi ale i dovednostmi osoby apod.), nicméně lze jen konstatovat, že volba výslechu dítěte by neměla ohrozit či dokonce narušit psychický a citový vývoj dítěte. V tomto ohledu je důležité, aby v každé situaci bylo dítěti vysvětleno, k jakým a z jakého důvodu je k takovým úkonům přistupováno, a zároveň by dítě mělo být dostatečně, s ohledem na věk a rozumový a mravní vývoj, seznámeno s následky, které plynou z různých variant rozhodnutí.

¹¹⁸ ROGALEWICZOVÁ, Romana. In: ROGALEWICZOVÁ, Romana a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 56.

4 Úvahy nad mírou ovlivněním rozhodnutí v závislosti na vyjádření dítěte

Platná právní úprava je vystavena na skutečnosti zajištění skutečného názoru nezletilého. V jednotlivém případě je proto nezbytné, aby byly samostatně soudcem posouzeny význam a váha takového dětského prohlášení. Přímým a ovlivňujícím hlediskem je „*odpovědný přístup nejen k sobě navzájem, ale především a zejména též k péči o citový, rozumový a mravní vývoj dítěte*“¹¹⁹

Fáze dětství je charakterizována nedostatkem životních zkušeností, a/nebo nedostatkem tělesné a duševní zralosti, se kterou se pojí potřeba zvláštních záruk, péče ale i zvláštní právní ochrany. Nedostatek tělesné a duševní zralosti je nezbytné chápat ve spojení s rozumovou a volní vyspělostí, tedy s omezenou schopností chápat následky svého jednání anebo nedostatečnou schopností ovládnout své jednání. V tomto ohledu lze definovat nejdůležitější obecné zásady výslechu dítěte: i) samotnému výslechu musí předcházet důkladná příprava ze strany osoby, která bude dítě vyslyšet, ii) před samotným výslechem je důležité navázat pozitivní emocionální kontakt s dítětem, iii) na začátku výslechu by měly být položeny dítěti snadné otázky, aby byl podpořen jeho přirozený verbální projev, iv) vyslyšející by měl dítě podporovat a posilovat odvalu dítěte, vyjadřovat empatii a zajišťovat mu bezpečí, že naslouchá s pozorností, v) vyslyšející by neměl přerušovat dítě během jeho spontánního vyprávění a otázky by měly být kladeny až po jeho dokončení, vi) empatie, pochopení a trpělivost by měly být hlavními vlastnostmi vyslyšejícího, který by neměl do procesu výslechu vnášet své osobní postoje ani emoce, vii) jednání by mělo být neutrální a nesugestivní, a viii) vyslyšející by měl provádět výslech tak, aby byl úplný a nebylo třeba ho opakovat, s ohledem na možné vnější vlivy na průběh výslechu.¹²⁰ Nejen z těchto hledisek je nezbytné, aby dítěti byla zajištěna zvýšená pozornost, která bude činěna prostřednictvím ochrany jeho práv, přičemž tato ochrana je zajišťována jak na vnitrostátní úrovni, tak i na mezinárodní úrovni.¹²¹

Je nezbytné brát na zřetel, že u dětí, více než u dospělých, bude pravděpodobně mnohem snazší, že dojde k manipulaci ovlivňující samotné vnímání, ale i názory nezletilého. Přičemž k této manipulaci může docházet např. prostřednictvím izolace od druhého rodiče, neustálého přesvědčování a absencí morálních zábran. Tento druh manipulace se nejčastěji vyskytuje

¹¹⁹ Např. Nález Ústavního soudu ze dne 24. 9. 1998, sp. zn. III. ÚS 125/98..

¹²⁰ Tyto zásady jsou shrnujícími body vyplývajícími z odborné literatury ale i z praxe soudů.

¹²¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Dítě, rodina, stát: (úvahy nad právním postavením dítěte)*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 14-16.

v průběhu rozvodových sporů týkajících se dětí a může vést k trvalému poškození psychického vývoje dítěte.¹²²

V rámci české právní úpravy tak doposud není jasné, kdy má dítě právo se vyjádřit a kdy je schopné formulovat své názory. Konkrétní odpověď na tuto otázku nelze nikde v právní úpravě nalézt, a ani rozsáhlá soudní praxe ÚS neposkytuje definitivní řešení, dokonce i obecné soudy přistupují k této problematice různě. Ze všech přístupů však lze učinit jeden společný závěr, kdy z rozhodovací praxe soudů je patrné, že ta považuje za relevantní děti ve věku od 6 let do 12 let. V tomto období je dítě považováno za natolik vyspělé, aby bylo schopno realizovat tato svá práva.¹²³ Zatímco tedy věk šesti let je považován za obecnou nejzazší hranici vhodnou ke slyšení, dvanáctý rok je, až na výjimky, postaven na jisto.

Je důležité si uvědomit, že i když mohou být názory dítěte cenným zdrojem informací pro soudní rozhodování, odpovědnost za výsledcích řízení je stále na straně soudu. Dítě by tak samo o sobě nemělo být oprávněno přímo rozhodovat za soud, neboť by tento postup mohl vést ke tlaku ze strany rodiny nebo jiných osob s cílem ovlivnit výpověď nezletilého. Pokud by platilo, že výpověď dítěte automaticky ovlivní rozhodnutí soudu, existovalo by zde riziko, že budou děti podrobeny nadměrné manipulaci. K takovému jednání by mohlo být přistupováno zejména ze strany dospělých osob, jejichž jednání se bude vyznačovat nedostatečnou zralostí a nulovým respektem k právům dítěte na zdravý psychický vývoj. I proto je nezbytné pečlivě zvažovat váhu, kterou přikládáme výpovědi dítěte, a často je vhodné přisuzovat této váze menší nebo dokonce nulovou hodnotu vzhledem k uvedeným rizikům.

¹²² NOVÁK, Tomáš: Je dítě schopno pravdivě odpovědět na otázku, u kterého z rodičů by po rozvodu chtělo žít? *Právo a rodina*. 2004, č. 7, str. 15–16.

¹²³ HOFMANOVÁ, Helena. *Účast dítěte (participační práva) v rozhodovacích procesech v sociálně-právní ochraně dětí s důrazem na judikaturu Ústavního soudu* [online]. pravonadestvi.cz, [cit. 26. února 2024]. Dostupné z: <https://www.pravonadestvi.cz/dokumenty/ostatni-dokumenty/>.

Závěr

Cílem této práce bylo blíže vytyčit nejistě zvolené hranice v rámci zprostředkovaného zjišťování názoru nezletilého, konkrétně s ohledem na posuzování jejich pravdivosti a věcné správnosti, když tyto jsem v rámci úvodu své práce nastínila prostřednictvím výzkumných otázek, na které jsem se poté v průběhu práce snažila najít odpovědi.

Nejprve jsem se zabývala podstatou koncepce zjišťování názoru nezletilého, a jejího odpovídajícího významu v rámci procesu a rozhodnutí soudu v řízeních týkajících se péče soudu o nezletilé. Co nejpodrobněji jsem přiblížila sledovanou problematiku. Konkrétně došlo k charakteristice podstaty pojmu „*dítě*“, to nejen z pohledu mezinárodní právní úpravy, ale taktéž z pohledu vnitrostátní právní úpravy. V totožné kapitole byla dále vymezena podstata participačních práv spolu s popisem podstaty a účelu dvou základních složek – práva dítěte být informováno a práva dítěte vyjádřit svůj názor.

V následující kapitole jsem se zabývala otázkou, zdali je v právní úpravě promítnuto účinné uplatnění práva nezletilého být slyšeno, tak aby mohl být promítnut do rozhodovacího procesu soudu. Je však nutné uzavřít, že ačkoliv lze vnitrostátní právní úpravu považovat za odpovídající mezinárodním závazkům, stále zde existují určité problematické aspekty, v důsledku kterých samotná realizace participačních práv dítěte nebude dostačující. Nutno dodat, že je především zapotřebí hledat řešení v okolnostech schopných ovlivňovat rozhodovací činnost soudu. Pokud jde o procesní právo, vidím nedostatek zejména v absenci přesných ustanovení týkajících se výsledku nezletilých dětí. Zatímco Občanský soudní řád i Zákon o zvláštních řízeních soudních sice přiznávají dětem právo na informace a vyjádření názoru, ovšem neupravují konkrétní postup zjišťování názoru dětí. Jedinou dostupnou možností je tedy spoléhat se na obecná ustanovení týkající se výsledku účastníků či svědků.

Vzhledem k tomu, že zjišťování názoru nezletilého je bezpochyby procesem velmi náročným, který se od běžného výsledku liší v mnoha ohledech, bylo dále nezbytné se zabývat otázkou realizace slyšení dítěte. V kontextu způsobu slyšení dítěte je zákonem upřednostněno přímé slyšení, tj. slyšení přímo soudem. Ovšem v tomto případě je nezbytné upozornit, že soudce je sice osobou právně vzdělanou, nicméně není osobou odborné způsobilost (např. osobou s psychologickým zaměřením). Proto jsem přesvědčena, že by do postupů soudu měla být zahrnuty poznatky dětské a forenzní psychologie. Aktuálně se lze přiklonit k požadavku, který je kladen na osoby vyslyšující, tedy požadavku, aby tyto své dovednosti postupně rozvíjeli např. prostřednictvím speciálních školení/kurzů. Jedině za těchto okolností budou soudci schopni pružně reagovat na specifické případy.

V řízení péče soudu o nezletilé bylo dále nezbytné vytyčit specifika slyšení nezletilého zejména prostřednictvím OSPOD, neboť tento způsob slyšení nezletilého hraje v těchto řízeních nepostradatelnou roli. Tato skutečnost je zejména umocněna z důvodů specifických znalostí a dovedností pracovníků OSPOD v oblasti péče o děti a mládež, což jim umožňuje poskytnout vhodnou podporu a ochranu v souladu se zájmy a potřebami každého dítěte. Právě OSPOD může hrát v životě nezletilého významnou roli, neboť se jedná o jeden z dalších orgánů, který vykonává činnost především k ochraně práv a oprávněných zájmů dítěte.

Text práce je dále doplněn o úvahu nad mírou ovlivnění rozhodnutí v závislosti na vyjádření dítěte. Při úvaze nad nalezením optimálního přístupu k nezletilým je nezbytné brát v úvahu praktické dopady, neboť tato otázka obsahuje mnoho aspektů, které je třeba zohlednit. Při hledání efektivních řešení s cílem zlepšit celkový výkon pracovníků v oblasti sociálně-právní ochrany dětí je klíčové zvážit všechny překážky, které by mohly v jejich práci vzniknout. Pro takové zhodnocení může sloužit jak obsahová stránka práce, systémové uspořádání, spolupráce s odborníky, tak i samotná právní úprava a její případná revize.

Celkově lze tedy říci, že právo být slyšen má klíčový význam v právní úpravě, neboť posiluje principy spravedlnosti, rovnosti a důvěryhodnosti právního systému. Jeho ochrana a respektování je nezbytné pro zachování právního státu a ochranu individuálních práv a svobod.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že na předmětné otázky nelze nalézt jednoznačné odpovědi. Z tohoto důvodu je nezbytné, aby ke každému případu bylo přistupováno individuálně, s ohledem na konkrétní okolnosti dané situace. Nelze však nikdy opomíjet, že vyjádření je pouhým právem dítěte na slyšení a nikoli povinností.

Seznam použitých zdrojů

Monografie:

- ČIRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, 432 s.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Dítě, rodina, stát: (úvahy nad právním postavením dítěte)*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1993, 160 s.
- HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1481 s.
- KONRÁD, Zdeněk, a kol. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008, 95 s.
- NOVÁK, Tomáš. *Znalecké posudky dětí pod drobnohledem*. 1. Vydání. Praha: Linde, 2013, 112 s.
- MACUR, Josef. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 2001, 219 s.
- PSUTKA, Jindřich. *Péče o jmění nezletilého dítěte*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, 496 s.
- RADVANOVÁ, Senta a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. Praha: C.H. Beck, 2015, 216 s.
- SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Plzeň: Ale Čeněk s.r.o., 2010 160 s.
- ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016. 350 s.
- WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, 2011, 720 s.

Komentáře:

- DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl (§ 1 až 200za)*. Praha: Wolters Kluwer, 2009, 1072 s.
- DUŠKOVÁ, Šárka a kol. *Úmluva o právech dítěte. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2021, 744 s.
- SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. 3. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2023, 1840 s.
- HRUŠÁKOVÁ, Milada a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 1380 s.
- MACELA, Miloslav a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář. 2. vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. 896 s.

- PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, 3352 s.
- MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. (§655-975)*. Praha: Leges, 2016, 2064 s.
- ROGALEWICZOVÁ, Romana a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, 784 s.
- SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1160 s.
- WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 2. doplněné a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR. 2023. 1076 s.

Články v odborném časopise:

- ČAMDŽÍCOVÁ, Sabina. Posílení role nezletilého v řízeních péče soudu o nezletilé. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2019, č. 2, s. 243-261.
- ČAMDŽÍCOVÁ, Sabina. Právo dítěte být slyšeno jako základní participační právo. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2021, č. 1, s. 137-152.
- HOBL, Jaroslav. Názor a přání dítěte v civilním soudním řízení. *Rodinné listy*, 2018, roč. 7., č. 8, s. 10.
- HOBLÍKOVÁ, Žaneta, KROPÁČKOVÁ, Jana. Zjišťování názoru dítěte v soudním řízení – mezioborová studie, *Právník*, 2019, č. 10.
- LUŇÁČKOVÁ, Oldřiška. Názor dítěte z pohledu účastníka soudního řízení v opatrovnické věci. *Právo a rodina*, 2018, roč. 20, č. 8, s. 1-6.
- NOVÁK, Tomáš. Je dítě schopno pravdivě odpovědět na otázku, u kterého z rodičů by po rozvodu chtělo žít? *Právo a rodina*. 2004, č. 7, str. 15 – 16.
- ROGALEWICZOVÁ, Romana. Možnosti aktivního zapojení dítěte do řízení. *Právní rozhledy*, 2018, č. 8.
- ROGALEWICZOVÁ, Romana. Orgán sociálně-právní ochrany dětí jako kolizní opatrovník dítěte. *Právní rozhledy*, 2015, č. 20, s. 713-719.

Právní předpisy a související dokumenty

- Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 54/2001 Sb. m. s., o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí.
- Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte.
- Důvodová zpráva ze dne 27. 2. 2013, k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních.

- Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

Rozhodnutí soudů a jiných státních orgánů

- Nález Ústavního soudu ze dne 24. 9. 1998, sp. zn. III. ÚS 125/98.
- Nález Ústavního soudu ze dne 2. 11. 2010, sp. zn. I. ÚS 2661/10-2.
- Nález Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2014, sp. zn. I. ÚS 3304/13.
- Nález Ústavního soudu ze dne 10. 4. 2018, sp. zn. IV. ÚS 827/18-2.
- Nález Ústavního soudu ze dne 8. 10. 2018, sp. zn. II. ÚS 725/18-2.
- Nález Ústavního soudu ze dne 17. 5. 2019, sp. zn. II. ÚS 4247/18.
- Nález Ústavního soudu ze dne 9. 10. 2019, sp. zn. IV. ÚS 1002/19-2.
- Nález Ústavního soudu ze dne 28. 6. 2022, sp. zn. IV. ÚS 699/22-2.
- Nález Ústavního soudu ze dne 30. 3. 2023, sp. zn. I. ÚS 3522/22-3.
- Nález Ústavního soudu ze dne 7. 9. 2023, sp. zn. II. ÚS 1192/22-2.
- Nález Ústavního soudu ze dne 22. 11. 2023, sp. zn. I. ÚS 1096/23-2.
- Usnesení Ústavního soudu, ze dne 19. 3. 2002, sp. zn. I. ÚS 495/01.
- Usnesení Ústavního soudu, ze dne 5. 11. 2003, sp. zn. II. ÚS 717/02.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 6. 8. 2019, sp. zn. III. ÚS 1210/19.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 1. 2021, sp. zn. IV. ÚS 2746/20-2.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 6. 2021, sp. zn. IV. ÚS 1351/21.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 18. 10. 2021, sp. zn. II. ÚS 1845/21.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 2. 5. 2023, sp. zn. I. ÚS 984/23.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 5. 2023, sp. zn. I. ÚS 285/23.
- Zpráva Veřejného ochránce práv ze dne 5. 12. 2022, sp. zn. 6885/2021/VOP, č. j. KVOP-60714/2022.

Internetové zdroje

- HAVRÁNEK, Bohuslav a kol. *Slovník spisovného jazyka českého*. [online]. 2011. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?db=ssjc>.
- HOFMANOVÁ, Helena. *Účast dítěte (participační práva) v rozhodovacích procesech v sociálně-právní ochraně dětí s důrazem na judikaturu Ústavního soudu* [online]. pravonadetstvi.cz, [cit. 26. února 2024]. Dostupné z: <https://www.pravonadetstvi.cz/dokumenty/ostatni-dokumenty/>.

- MELICHAROVÁ, Dita. *Specifika výslechu nezletilého v civilním řízení* [Systém ASPI]. Sdc. - Soudce (Wolters Kluwer) [cit. 9. března 2024]. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.
- TOMEŠOVÁ, Jana. *Výslech dítěte v soudním řízení*. [online]. pravni prostor.cz, 19. února 2020 [cit. 28. února 2024]. Dostupné z: <https://www.pravni-prostor.cz/clanky/obcanske-pravo/vyslech-ditete-v-soudnim-řízení#note-9>.

Cizojazyčné zdroje:

- HODGKIN, R., NEWELL, P. *Implementation handbook for the Convention on the Rights of the Child*. 3. vyd. Geneva: UNICEF Regional Office for Europe, 2007.
- Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010, [cit. 28. února 2024]. Dostupné na: < <https://rm.coe.int/16806a452e>>

Jiné zdroje:

- Akademie HAVEL, HOLÁSEK & PARTNERS, S.R.O., *Analýza současné právní úpravy ochrany práv dětí a systému péče o ohrožené děti v České republice*. [online] EHP fond období 2009-2014. Dostupné z: https://www.pravonadetstvi.cz/files/files/HolasekHavel_Analyza-soucasne-pravni-upravy-ochrany-prav-deti-a-systemu-pece-o-ohrozene-deti-v-CR.pdf.
- Doporučení prof. Ptáčka ke komunikaci soudu s dítětem v situaci rozpadu rodiny.
- Metodický materiál Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky. *Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a rozchodových konfliktů* [online]. 2012 [cit. 3. března 2024]. Dostupné z: <https://www.knihovnanrp.cz/wp-content/uploads/2017/03/socialne-pravni-ochrana-v-pripadech-rozvodovych-a-rozchodovych-konfliktu.pdf>.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty*. [online]. 2016. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/Preklady-dokumentu-OSN.pdf>.
- Justiční akademie. *5. rodinněprávní symposium Justiční akademie na téma: Participace dětí v opatrovnickém soudním řízení*. [online]. 2021. Dostupné z: https://www.jacz.cz/images/rodinnepravni_symposium/5._rodinnepravni_symposium_zavery.pdf.

Shrnutí

Diplomová práce se zabývá problematikou výslechu dítěte v civilním soudním řízení, respektive podstatou koncepce zjišťování názoru nezletilého, a jejího odpovídajícího významu v rámci procesu a rozhodnutí soudu v řízeních týkajících se péče soudu o nezletilé.

Cílem této práce je vytyčit nejistě zvolené hranice mezi zprostředkovaným zjišťováním skutkového stavu, konkrétně s ohledem na posuzování jejich pravdivosti a věcné správnosti. Současně se pokusím nastínit míru ovlivnění rozhodnutí v závislosti na vyjádření dítěte, neboť v oblasti procesních postupů soudu právní úprava neposkytuje jasné vodítko.

Podstatná část diplomové práce se zaměřuje na problematiku zprostředkovaného zjišťování skutkového stavu, konkrétně s ohledem na posuzování jejich pravdivosti a věcné správnosti. Z ustanovení § 100 odst. 3 Občanského soudního řádu lze vyvodit různé metody zjišťování názoru nezletilého. Nad rámec tohoto jsou analyzovány i nepřímé metody zjištění názoru dítěte, přičemž jsou uvedeny výhody a nevýhody daného přístupu.

Text práce je dále doplněn o úvahu nad mírou ovlivnění rozhodnutí v závislosti na vyjádření dítěte, neboť při hledání ideálního řešení s cílem zlepšení celkového konceptu práva dítěte být slyšeno je nezbytné zohlednit všechny ovlivňující aspekty.

Abstract

The thesis deals with the issue of questioning a child in civil court proceedings, or the essence of the concept of determining the opinion of a minor, and its corresponding importance in the process and decision of the court in proceedings concerning the care of minors.

The aim of this paper is to delineate the precariously chosen boundaries between mediated fact-finding, specifically with regard to the assessment of its truth and factual accuracy. At the same time, I will attempt to outline the extent to which the child's representations influence the decision, as the legislation does not provide clear guidance in the area of court procedure.

A substantial part of the thesis focuses on the issue of mediated fact-finding, specifically with regard to the assessment of their truthfulness and factual correctness. Various methods of ascertaining the opinion of a minor can be deduced from the provisions of Section 100(3) of the Code of Civil Procedure. Beyond that, the indirect methods of ascertaining the child's opinion are analysed and the advantages and disadvantages of the approach are set out.

The text of the thesis is further supplemented by a reflection on the degree of influence of the decision depending on the child's opinion, as it is necessary to take into account all influencing aspects when searching for an ideal solution in order to improve the overall concept of the child's right to be heard.

Klíčová slova

Dokazování, řízení péče soudu o nezletilé, participační práva, dítě, zájem dítěte, výslech dítěte, slyšení dítěte, zjišťování názoru nezletilého, přímé slyšení, zprostředkované slyšení, znalecké posudky, OSPOD, §100 OSŘ

Keywords

Evidence, court care proceedings for minors, participation rights, child, child's interest, questioning of the child, hearing of the child, determining the opinion of the minor, direct hearing, mediated hearing, expert opinions, OSPOD, §100 of the CPC